

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1896. Andra Kammaren. N:o 37.

Onsdagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 21 och 22 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att riksdagsmannen Pehr Andreasson till följd af sjukdom (influenza) under några dagar är förhindrad att deltaga i Riksdagens arbeten intygas på heder och samvete.

Stockholm den 28 april 1896.

Harald Sundberg,

Leg. Läkare.

§ 3.

Föredrogos, hvar för sig, och biföllos statsutskottets utlåtanden: n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående understöd till kolonien Hall, och

n:o 46, i anledning af väckt motion angående inrättande af allmänna uppfostringsanstalter för minderåriga brottslingar.

§ 4.

Vid föredragning dernäst af statsutskottets utlåtande n:o 47, i anledning af väckt motion angående ändring i reglementet för sjömanshusen och ökad anslag till handelsflottans pensionsanstalt, deri utskottet hemställt, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herrar *Johansson* i Bastholmen och *Lasse Jönsson* afgifna motion,

Andra Kammarens Prot. 1896. N:o 37.

n:o 176, ej för närvarande måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd, begärdes ordet af

Herr Johansson i Bastholmen, som yttrade: Utskottet anför, att de af motionärerna omförmälda missförhållandena i afseende å sjömanshusens organisation och pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt enligt utskottets med motionärernas mening öfverensstämmande åsigt snarligen böra afhjelpas. Men utskottet tillägger, att med anledning af 1884 års arbetareförsäkringskomité's utlåtande frågan är föremål för Kongl. Maj:ts utredning och pröfning, men att ännu icke alla myndigheter i saken sig yttrat. Det är nu ej mindre än 8 år sedan denna arbetareförsäkringskomité afgaf sitt utlåtande, men ännu har detta ej föranlett någon framställning från Kongl. Maj:t till Riksdagen. Det torde då, som herrarne finna, mycket väl vara befogadt att gifva vederbörande en »påkörare» för att åter väcka frågan till lif. Det är detta jag endels med min motion afsett.

Emellertid skall jag till följd af utskottets uttalande, »att Kongl. Maj:t ej lärer underlåta att bringa ärendet till snart afgörande», och då jag sjelf erfarit, att Kongl. Maj:t nu verkligen ämnar på allvar taga frågan om hand, för närvarande, herr talman, ej tillåta mig att göra något yrkande.

Härefter anförde:

Herr Lasse Jönsson: Såsom redan den föregående talaren framhållit, har utskottet yttrat sig mycket välvilligt om denna motion och sagt, att det erkänner, att motionärernas framställning af missförhållandena i afseende å sjömanshusens organisation och pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt är fullkomligt riktig, och att dessa missförhållanden snarligen böra afhjelpas. Jag ansåg för min del, att man kunde låta vid detta uttalande bero, och har därför ej reserverat mig mot utskottets beslut.

Det är dock i ett afseende, som det skulle hafva varit till nytta, om en skrifvelse kommit till stånd. Den utredning, som åtföljde motionen, hade nemligen då lättare och säkrare blifvit uppmärksammas af Kongl. Maj:t, som en gång skall framlägga frågan för Riksdagen. Denna utredning är nemligen så vidtomfattande och sakrik, att det tvifvelsutan varit gagneligt, om hänsyn blifvit tagen dertill vid frågans afgörande.

Jag skall dock icke nu, herr talman, göra något yrkande, utan nöja mig med det uttalande, som utskottet gjort.

Herr Hedin: Jag kan för min del icke underlåta att uttala mitt beklagande, att statsutskottet stannat vid det slut, som här nyss upplästes. Genom den första arbetareförsäkringskomité's utlåtande påpekades så grofva, rent af skamliga missbruk vid sjömans-

husen och deras förvaltning, att det hade varit — synes det mig — regeringens pligt att ögonblickligen skrida till afhjelpande af dem. Och det är ganska visst, att de värsta af dessa missbruk äro af beskaffenhet att kunna afhjelpas, utan att derigenom på något sätt föregripes afgörandet af den vidare gående frågan om nytt ordnande af sjömannens pensionering.

Vidare ber jag att, då man här talar om att frågan nu skall vara föremål för Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, få påpeka, att i det material, som Kongl. Maj:t skaffat från kommerskollegium, han i sjelfva verket icke har någon duglig grund att vidare arbeta på, hvaremot i den nu föreliggande motionen, som sannerligen icke har många motstycken inom vårt svenska riksdagstryck, Kongl. Maj:t, om han vill begagna sig deraf, har ett uppslag, som kan leda till önskvärdt resultat.

Då motionärerna icke gjort något yrkande gent emot utskottets förslag, är det naturligtvis icke lönt, att jag gör det.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter föredragna memorial n:o 48, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 6.

Till behandling företogs härefter statsutskottets utlåtande n:o 49, i anledning af väckta förslag dels om ändring i gällande bestämmelser rörande de vissa enskilda jernvägsaktiebolag beviljade statslån, dels om anvisande af medel för understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar.

Punkten I.

Bifölls.

Punkten II.

Mom. a).

I mom. b) hemställde utskottet:

att åtskilliga af herrar G. Björliu, E. Poignant m. fl. och J. Johnsson m. fl. väckta motioner om understöd åt vissa sär-

skilda jernvägsanläggningar icke måtte till någon vidare Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Poignant: Den af mig jemte mina länskamrater väckta motionen om låneunderstöd för jernvägsanläggningar på Gotland har visserligen blifvit af utskottet så till vida afstyrkt, att utskottet hemställt, det motionen icke måtte till någon vidare Riksdagens åtgärd föranleda. Men såväl i detta ordet »vidare» som i sakens egen natur ligger ju, att denna motion, hvari begäres att till Kongl. Maj:ts förfogande skulle ställas ett belopp af 2,000,000 kronor såsom lån för jernvägsanläggningar på Gotland, i alla fall i sin mån bidragit till, att kammaren nu har höjt anslaget till den fond, som vanligen för en femårsperiod ställes till Kongl. Maj:ts disposition, ifrån 5,000,000 till 7,500,000 kronor. Vid sådant förhållande är det allt skäl att hoppas, det Gotland skall få sitt lånebehof tillfredsstäldt, och jag har således ingenting att erinra mot utskottets ifrågasvarande hemställan.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.*

Till kammarens afgörande förelåg vidare sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels en i detta ämne väckt motion, dels och Kongl. Maj:ts proposition n:o 40, med förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

I den till innevarande års Riksdag aflåtna statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att

dels medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län från den 1 januari 1897 fränskildes Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet af biskops-löneregleringsfonden användes högst 13,500 kronor årligen;

och *dels* auvisa åtskilliga för genomförande af den sålunda föreslagna stiftsdelningen erforderliga anslag.

I anledning af denna Kongl. Maj:ts framställning hade herr C. F. Petersson i Dänningelanda uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 166) föreslagit, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts hemställan i 1:a punkten under åttonde hufvudtiteln i statsverkspropositionen, ville medgifva, att, under vilkor att Kalmar och Visby stift sammanslås till ett stift, så snart en sådan sammanslagning genom de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgång eller eljest möjliggöres, Vesterbottens och Norrbottens län må fränskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift.

I *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemställer utskottet: *Ang. delning af Hernösands stift m. m.*
 att Riksdagen, i anledning af hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit, må, med afslag å herr Peterssons ifrågavarande motion, (Forts.)

a) medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1897 fränkiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskopslöneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

b) för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorie-notarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet bevilja ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

c) för hyra af lokal och vaktmästarebostad anslå ett årligt belopp af 1,500 kronor;

d) såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom stiftsdelniugen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, bevilja ett ordinarie anslag af 1,500 kronor;

e) på extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 600 kronor såsom ersättning till nuvarande amanuensen vid Hernösands domkapitel för den minskning i hans inkomst, som i anledning af stiftsdelningen skulle uppstå genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag å enahanda belopp;

f) för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditiions-lokalen vid det nya domkapitlet, som vid delning af Hernösands stift skulle upprättas i Luleå, på extra stat för år 1897 anvisa 3,500 kronor.»

Häremot hade reservation anmälts af herrar *O. Jonsson* i Hof, *S. G. von Friesen* och *A. Göransson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af herr *C. F. Petersson* i ämnet väckta motion.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Petersson* i Dänningelanda: Sammansatta stats- och lagutskottet har afstyrkt min motion, ehuru efter min uppfattning goda skäl förefinnas för bifall till densamma, synerligast som Andra Kammaren förut har fattat beslut i liknande syfte, och så sakkunniga auktoriteter på detta område som domkapiteln i Linköping och Kalmar tillstyrkt en sådan sammanslagning.

Man bör icke gerna inrätta sådana dyra tjänster som denna annat än i yttersta nödfall, och då sådant kan förefinnas, hvad Hernösands stift beträffar, så bör man i allt fall tillse, om man icke på något annat område kan göra motsvarande inskränkningar. Jag tror icke, att meningarne kunna vara delade derom, att biskoparne skulle kunna medhinna att med de krafter, som stå dem till buds, sköta de expeditiionsgörömmål, som åligga dem. Det är väl sant att, med den utveckling som Norrland har tagit, det kan behövas

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

flere krafter der, äfven på det kyrkliga området, men det är väl hufvudsakligast skollärarecorpserna och presterskapet inom församlingarne, som få med sina krafter bidraga till upprätthållandet af folkupplysningen och arbeta för dess spridning. Jag tror därför, att biskopens göromål väl hufvudsakligast kommer att inskränkas till expeditionsgöromål, och det kan väl ej vara svårare nu än förr att medhinna dessa, då de kommunikationsmedel, som nu stå till buds, äro vida bättre än de som förut funnits.

Jag skall på dessa skäl be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Poignant: Då jag nu går att yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten, så gör jag det så mycket hellre, som jag redan vid 1893 års kyrkomöte väckt en motion i enahanda syfte, en motion, som gick ut på att utverka en skrivelse af kyrkomötet med begäran om delning af Hernösands stift utan något vilkor om sammanslagning af vare sig Gotlands och Kalmar eller några andra stift. I denna motion hade båda de presterliga ledamöterna för stiftet instämt, och den blef nära nog enhälligt bifallen af kyrkomötet. Denna motion väcktes i anledning af en annan motion, som just då hade blifvit afgifven vid kyrkomötet af biskopen i Hernösands stift och landshöfdingen i Norrbottens län samt biträdd af andra lekmanna- och presterliga ombud för Norrland. Uti deras motion hemställdes det också om en delning af Hernösands stift, men tillika att kyrkomötet måtte medgifva, om det fordrades för att erhålla denna delning, att tvenne andra stift skulle få sammanslös. Antingen Visby och Kalmar, eller Kalmar och Vexjö eller hvilka andra stift som helst skulle, enligt denna motion, gerna få sammanslös, blott Hernösands stift blefve deladt. Detta, mine herrar, syntes mig vara att gå väl långt i lokalpatriotism, vida längre åtminstone, än jag för min del kan och vill göra, då jag söker att försvara Gotlands stift. Jag anser för min del, att förmånen af en särskild stiftsstyrelse icke bör kunna mot vederbörandes bestridande frånhändas en landsdel, med mindre att det nya, som sättes i stället, är bättre eller åtminstone lika godt som det gamla, som går förloradt. Att deremot i stället för det bättre sätta något, som för den ändring underkastade landsdelen är sämre, anser jag vara orätt, och säkert är, att det inom samma landsdel icke kan betraktas annat än som ett godtycke, låt vara ett välmenande godtycke.

Mot ett sådant godtycke har Gotlands presterskap afgifvit en protest, som redan förut vid denna riksdag blifvit utdelad till Riksdagens alla medlemmar, och af hvilken åtskilliga exemplar äfven i dag äro utdelade. Jag ber att få åberopa innehållet af denna protest och skall nu endast be att ur den få till protokollet uppläsa några rader:

»Huru det skulle komma att gå med åtskilliga ärenden rörande Gotlands andliga vård, hvilka äfven under vintern, då ingen förbin-

delse med fastlandet understundom på flera veckor är möjlig, måste till stiftsstyrelsen i Kalmar hänskjutas och af henne afgöras, är ej svårt att räkna ut. Åtskilligt skulle komma att ligga nere. Vid inträffande sjukdoms- eller dödsfall bland presterskapet skulle betänkliga kollisioner komma att uppstå genom otillbörlig förlängning af tillfälliga bestämmelser, intill dess stiftsstyrelsens förordnande hunne anlända, då, såsom icke sällan kan inträffa t ex. vid ihållande snöstormar, både ångbåts- och telegrafförbindelse samtidigt äro länge nog afbrutna. Att insända ansökningshandlingar, att i embetsangelägenheter förfråga sig hos domkapitlet eller ännu mer biskopen personligen, att aflägga prof och mera sådant skulle jemväl under dessa förhållanden blifva omöjligt.»

»Man beskyller gotländingen för den otillbörliga böjelsen att vilja hafva Gotland till ett afskildt, sjelfständigt land för sig», säger vidare presterskapet. »Om denna böjelse vore verklig, hvilket torde kräfva sin bevisning, så vore det knappt att undra öfver, enär man mot gotländingens egen önskan ofta nog försatt honom i en betänklig undantagsställning. Och vore det väl tänkbart, att en sådan förment böjelse för isolering skulle quäfvast genom att beröfva Gotland en förmån, som det sedan århundraden tillbaka åtnjutit? Skulle beskyllningen betyda, att Gotland vore stängdt för starkare fastlandsinflytande eller för talrikare inflyttning från fastlandet, så torde det ej vara ur vägen att påpeka, att på Gotland bo och verka många icke infödda gotländingar. Exempelvis må nämnas, att på gotlandspresternas eget val biskopen i Visby stift, allt sedan det fick biskop, har med ett enda undantag varit en fastlänning, och detta icke i följd af brist på infödda kandidater, att alla domkapitlets ledamöter för närvarande äro fastlänningar, att af de vid högre allmänna läroverket för närvarande anställda 21 ordinarie och extra ordinarie lärarne 16 icke äro födda på Gotland, att det med officerscorpset förhåller sig på samma sätt, att jemväl vid folkskolan är anställd en skara lärare, som äro födda utom ön, att presterskapet inom sin krets haft och har många, som här sökt infödingsrätt, att Visby invånare till en mycket betydande del utgöras af fastlänningar, och så i alla förhållanden.»

Detta var nu ur det gotländska presterskapets protest.

Det är nog så, att i fall Gotland skulle lyda under biskopen i Kalmar, så komme det måhända att blifva en sanning, hvad som gotlandslagen under medeltiden stadgade, nemligen att biskopen skulle besöka ön hvart tredje år. Det är väl gifvet, att han icke gerna skulle komma ofta och särskildt icke just då när han behöfdes, för så vidt det infaller under vintertiden, då vägen icke kan tagas direkt från Kalmar till Visby eller från Visby till Kalmar, utan antingen öfver Stockholm och genom Södermanland, Östergötland och Småland ned till Kalmar eller också öfver Vestervik, der man, då Vesterviks stad lider brist på isbrytare, ofta nog får färdas sista delen af vägen på hafsisen i släde, antingen, om isen är mycket

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

stark, dragen af hästar, eller, när isen icke är nog stark att bära hästar, dragen af menniskor en eller annan fjerdingsväg. Och denna svårighet att komma öfver hafvet gäller icke blott för biskopen, utan äfven för alla dem, som behöfva träffa honom. Den drabbar således icke blott presterna, utan äfven en ganska stor del af lek-männen. Om t. ex. en folkskolelärare eller annan lärare på Gotland skulle vilja träffa sin stiftsstyrelse i Kalmar, så skulle han få resa förbi stiftsstyrelserna både i Linköping och Vexjö för att komma till sin stiftsstyrelse i Kalmar.

Det är också icke ensamt presterskapet, som protesterat, utan äfven lekmännen hafva gjort det, om också icke i samma direkta form som presterskapet. En sådan protest af lekmän vill jag här omnämna, fastän den gjordes på mera indirekt sätt. Det var år 1893 vid valet till lekmannaombud för Visby stift vid det stundande kyrkomötet. Lekmannaelektorerna sammanträdde i Visby, och bland dem funnos många skollärare. Då man hade hört, att det vid kyrkomötet kunde komma i fråga att taga upp det förslag, som väckts redan år 1888, men då blef af kyrkomötet förkastadt, nemligen att Gotland skulle sammanslås med Kalmar stift, gjorde man sig före valet förvissad derom att den, som man tänkte utse, och hvilken varit ombud vid 1888 års kyrkomöte, fortfarande stode kvar på den ståndpunkt han då intagit, d. v. s. att han ville motarbeta denna sammanslagning. Jag vet detta så mycket säkrare, som det var jag, som var detta lekmannaombud, och jag fick alla de afgifna rösterna efter min förklaring, att min ståndpunkt till denna fråga fortfarande vore oförändrad; eljest hade jag nog fått ingen röst.

Men, säger man, man kommer ju att göra en besparing genom att afskaffa stiftsstyrelsen i Visby; man vinner pengar. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att i Visby finnes det icke någon domprost eller någon särskild kyrkoherde för staden, utan biskopen är också stadens kyrkoherde. Han har icke någon särskild biskops-gård, utan han bor i stadens kyrkoherdeboställe, som också underhålles af staden; han har ingen utomordentlig lön, den går till ungefär 10,000 kronor, hvilka till större delen utbetalas från staden såsom dess kyrkoherdelön, så att det sannerligen icke finnes så mycket att taga för Norrbottens räkning. Icke en gång kråkklan kan man taga derifrån, ty den har Visby stad för några år sedan köpt in för sina egna penningar.

Detta förslag om sammanslagning af Visby och Kalmar stift, i förening med förslaget om Hernösands stifts delning, väcktes först af en numera afliden representant inom denna kammare herr Wikstén, då han år 1888 var ledamot i kyrkomötet. Men innan förslaget der kom till afgörande, afstod han från vilkoret om sammanslagningen och yrkade endast bifall till förslaget om Hernösands stifts delning, i olikhet med hvad de norrländske representanterna sedermera gjorde år 1893 i den motion jag nyss omnämnde. I denna senare motion var herr Wikstén så långt ifrån att instämna, att

han tvärtom yrkade bifall till den kongl. proposition, som i kyrkomötet då, liksom nu här, gick ut på Hernösands stifts delning utan något vilkor om sammanslagning af några andra stift till ett.

Ang. delning af Hernösands stift m. m.
(Forts.)

Man har sagt — det var den förste talaren — att vid 1893 års riksdag beslöt denna kammare sammanslagning af Visby och Kalmar stift, fastän frågan då fick förfalla derigenom att Första Kammaren icke gick in på sammanslagningen. Jag skall då be att få citera ur Andra Kammarens protokoll hvad den bäste auktoriteten häri har sagt om det verkliga, bestämda innehållet utaf detta kammarens beslut: denna auktoritet är min granne här närmast till höger, jag menar herr von Friesen. Han yttrade då om det beslut, som sattes i fråga, att detta icke vore af så genomgripande betydelse, ty genom detsamma fastsloges icke någon sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Det innebure endast, att, såsom orden lödo, »vi icke nu för tillfället vilja vara med om en delning af Hernösands stift, så framt vi icke samtidigt få en sammanslagning af de två andra stiftens».

Man hade också vid denna riksdag antagit, att en högst väsentlig besparing i kostnader skulle uppstå, derest sammanslagningen egde rum; detta var dock icke alls utredt, och herr von Friesen synes sjelf icke heller hafva trott derpå riktigt, då han vidare säger: »om motionärernas förslag» — nemligen rörande sammanslagningen — »skulle medföra en väsentlig minskning i denna kostnad, så är det tydligt, att detsamma är nära förbundet med frågan om Hernösands stifts delning och icke är helt och hållet skildt från densamma.» »Det är ingenting» — säger herr von Friesen vidare — »som hindrar Kongl. Maj:t att, med kännedom om så väl Första som Andra Kammarens åsigt i denna fråga, framlägga förslag i ämnet till innevarande års kyrkomöte.» Ett sådant förslag medhans emellertid icke, men utredningen har sedermera blifvit fullständig både deruti att den visar, att det skulle blifva jemförelsevis obetydliga kostnader för delningen af Hernösands stift, och att det är ännu mindre — i alla hänseenden helt obetydligt — som skulle kunna vinnas genom att afskaffa stiftsstyrelsen i Visby för att derigenom få ett bidrag till kostnaderna för Hernösands stifts delning.

Jag måste ännu vidröra ett annat Riksdagens beslut, som jag i min ordning vill återopa såsom ett prejudikat i denna fråga och som, fastän det icke afser samma sak, dock har ett sammanhang dermed både i princip och i beslut, d. v. s. i sjelfva »klämnen». Jag menar Riksdagens beslut vid 1895 års riksdag i en jurisdiktionsfråga, frågan huruvida Gotland jemte Vermland skulle förläggas under Göta hofrätt i stället för att lyda under Svea hofrätt, dit det förut alltid har hört. Då denna fråga förekom, bifölls i denna kammare efter en långvarig diskussion och med 128 röster mot 58 lagutskottets utlåtande, hvarigenom regeringens proposition om förflyttningen afslogs. Lagutskottet afstyrkte denna proposition af hänsyn till de betänkligheter och det allmänna motstånd, som yppat sig

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

inom de landskap, hvilka skulle komma att beröras af förändringen, nemligen Vermland och Gotland, och utskottet ansåg det vara bättre att flytta en division af Göta hofrätt till Stockholm, oaktadt att dermed sades vara förenade ansemliga kostnader.

Detta lagutskottets, af denna kammare bifallna utlåtande var — det kan jag gerna säga — dikteradt af lagutskottets då varande ordförande, vår nuvarande justitieminister.

Jag åberopar både denna motivering, att man bör taga hänsyn till det allmänna motståndet inom en provins, och det slut, hvartill utskottet kom, att Göta hofrätt icke skall vara öfverdomstol öfver Gotland. Skulle det nu blifva en sammanslagning af Visby och Kalmar stift, så skulle domkapitlet naturligtvis komma att sitta i Kalmar och lyda under Göta hofrätt, men presterskapet lyda under Svea hofrätt, för så vidt det icke har mål i domkapitlet, i hvilket fall det skulle lyda under Göta hofrätt.

Nu heter det i förordningen om straff för embetsbrott af prest och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889 § 13 mom. 1: »Om förbrytelse, som i 1, 2, 3, 5, 6 eller 9 sägs, skall domkapitlet döma. Innefattar förbrytelsen tillika brott, hvarför straff bör ådömas af verldslig domstol och som kan åtalas af annan än målsäganden, då må domkapitlet om förbrytelsen ej döma, innan särskildt om det brott blifvit af verldslig rätt genom laga kraft egande utslag slutligen dömdt.» Häraf finner man, att det således rent utaf i samma mål kan blifva fråga om att presterskapet skall kunna lyda under olika hofrätter, derigenom att ett mål, för så vidt det bör ådömas af verldslig domstol, hör till Svea hofrätt, men i den del, som är af kyrklig art, hör under domkapitlet i Kalmar och derför går till hofrätten i Jönköping.

Det synes mig verkligen kunna utan öfverdrift sägas, att är detta en reform, så är det en reform baklänges, om icke en alldeles bakvänd reform.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Odhner: Herr vice talman! Äfven jag finner, i likhet med den siste talaren, det vara ett mindre lyckadt förslag från motionärens och reservanternas sida att vilja sammanslå de båda stiftens Visby och Kalmar, och det har förvånat mig, att reservanternas hafva med sitt val fallit just på dessa båda stift, då de haft andra att välja på.

Det är visserligen sant, att det i rent kvantitativ bemärkelse, med afseende å storlek och folkmängd, icke möter någon svårighet att förena dessa båda stift, men deremot finnas åtskilliga betänkligheter af andra slag. Det är icke nog med att Gotland är skildt från fastlandet genom halfva Östersjön, att det så godt som under halfva året endast med svårighet och sparsamt kan kommunicera med fastlandet, och att det under svåra vintrar kan blifva fullkomligt afspärradt. Dertill kommer äfven den olikhet, som är rådande

mellan Gotland och det midt emot liggande fastlandet, Kalmar län eller Småland, i afseende å folklynne och dialekt, seder, bruk och åtskilliga andra förhållanden, hvilka skulle göra det svårt att sammanföra dessa båda landsdelar under samma stiftsstyrelse, att flytta prester och lärare från den ena stiftsdelen till den andra, o. s. v.

Ang. delning af Hernösands stift m. m.
(Forts.)

Nu säger visserligen motionären, att detta skulle tvärtom vara en fördel, så till vida att man, genom att flytta stiftsstyrelsen för Gotland till fastlandet, skulle närmare kunna förbinda ön med det öfriga Sverige. Men om en närmare förbindelse skall åstadkommas och upprätthållas genom ett slags tvång eller i allt fall genom medel, som väcka ovilja på ön, fruktar jag, att resultatet lätt kan blifva motsatsen till hvad man åsyftar, att resultatet kan blifva ett allvarligt missnöje, ett åtskiljande icke endast till rummet utan äfven till hjertelaget, och detta vore värre.

Jag tror, att man måste billigtvis fästa allt möjligt afseende på gotländingarnas egen mening och önskan, och jag vill i afseende härpå erinra om den diskussion, som förekom här i denna kammare under föregående riksdag, då det var fråga om förflyttning af Gotland och Vermland från Svea till Göta hofrätt. Det yttrades då, att man borde så mycket som möjligt rätta sig efter och respektera befolkningens egna meningar och önskningsar i ty fall, och man erinrade äfven derom, att embetsmännen vore till för folkets skull och icke tvärtom.

Ja, mine herrar, låtom oss tillämpa dessa grundsatser äfven uti förevarande fall; de gälla sannerligen icke mindre med afseende på kyrkliga än judiciella förhållanden.

Gotländingarna hafva verkligen på ett otvetydigt sätt gifvit till känna sina önskningsar i föreliggande fall, och man kan icke förtycka dem, att de ifrigt önska att få behålla den egna stiftsstyrelse, som de egt öfver 300 år, alltifrån den tid, då Gotland formligen afträdde till Danmark. Det skulle taga, sig ganska illa ut, om man på ön skulle med något skäl kunna säga, att Gotland under föreningen med Sverige gått miste om väsentliga förmåner, som det erhållit och åtnjutit obestriddt under den för öfrigt visst icke saknade danska perioden.

Jag skulle lättare kunna förstå reservanternas förslag i detta fall, om det vore någon större ekonomisk vinst att derigenom ernå, men nu veta herrarne mycket väl, att det icke gäller mer än ett årligt anslag af 8,700 kronor och ett anslag för en gång af 3,500 kronor af egentliga statsmedel, hvartill vidare kommer ett anslag från biskopslöneregleringsfonden.

Jag vill till kammaren hemställa, om icke det kan löna mödan att göra denna jmförelsevis ringa uppoffring, om man derigenom kan tillfredsställa och lugna befolkningen på denna för oss så viktiga och från moderlandet afskilda ö. Jag vill äfven hemställa, om man icke derigenom bättre och säkrare förbinder ön närmare med moderlandet, än om man förlägger dess stiftsstyrelse till fastlandet

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

och derigenom beröfvar ön en fördel, på hvilken den tydligen sätter ett stort värde.

Hvad jag nu yttrat rör nästan uteslutande, såsom herrarne torde finna, frågan om Visby och Kalmar stifts förening såsom vilkor för den föreslagna delningen af Hernösands stift.

Hvad nu särskildt beträffar hufvudfrågan eller Hernösands stifts delning, så har detta ärende blifvit så grundligt utredt, så väl och fullständigt motiveradt, att jag föreställer mig, att icke mycket kan vara att lägga dertill, och jag antager, att meningarna icke skola vara synnerligen delade angående behovet, för att icke säga nödvändigheten af att en sådan delning af Hernösands stift kommer till stånd.

Jag kan visserligen förstå, att de ledamöter af kammaren, som hysa antiklerikala tänkesätt, icke gerna se upprättandet af ett nytt, trettonde stift. De skulle tvifvelsutan helst vilja reducera biskopstiftens antal så mycket som möjligt, ja, kanske helt och hållet afskaffa dessa embeten och öfverflytta deras funktioner på andra myndigheter, t. ex. läroverks- och folkskolestyrelser m. fl. Jag vet nog, att en del af kammarens ledamöter intaga denna ståndpunkt; men, mine herrar, äfven den ifrigaste framstegsman måste ju inse och erkänna, att dylika förändringar, som jag nyss nämnde, skola i hvarje fall länge låta vänta på sig i vårt land, kanske med undantag af läroverksstyrelsernas omdaning, hvarom ju redan varit fråga. Så länge kan emellertid öfra Norrland icke vänta på en bättre ordning och vård af sina kyrkliga och andliga förhållanden. Öfra Norrland kan egentligen icke alls vänta; ingen tid är att förlora, om den svenska nationaliteten deruppe skall kunna upprätthållas och icke öfverflyglas af den framträngande finska nationaliteten.

Kammaren har för icke länge sedan, då det var fråga om jernvägens framdragande till Torneådalen, haft tillfälle att höra en utförlig och intressant redogörelse af en talare på stockholmsbänken, huru det för närvarande står till med vår språkfråga och nationalitetsfråga deruppe, och hvilken agitation, som utvecklas från fennomansk sida för att från oss vända våra finnars hjertan och intressen. Nu tror jag för min del, och härutinnan torde de flesta instämma med mig, att ett af de kraftigaste medel för att hämma denna agitation vore upprättande af en särskild stiftsstyrelse för öfra Norrland, upprättande af ett nytt andligt centrum, från hvilket en kraftig stiftschef skulle kunna på nära håll egna sin vård och sin tillsyn åt de finska socknarna i afseende å kyrka och folkskola m. m. Men det är icke endast de finska socknarna, som behöfva bättre andlig vård, detsamma gäller i väsentlig mån äfven de svenska. Det ligger ock i sakens natur. Socknarna äro så vidsträckta och glest bebyggda och mestadels så vanlottade på kommunikationer, att det icke gerna kan vara annorlunda. Det behöfves sålunda äfven för deras räkning närmare tillsyn och vård. Jag tror icke någon kan hysa olika mening om den saken. Skall Norrland verkligen blifva

Sveriges framtidsland, såsom det blifvit kalladt, så behöfver det icke endast jernvägar samt lefvande och fast försvar, utan också det för-
 svar, som ligger i en högre kultur och en enig nationalitetskänsla. *Ang. delning af Hernösands stift m. m.*
 (Forts.)

Jag är på grund af hvad jag nu anfört öfvertygad, att den fråga, som nu föreligger, är en af de viktigaste, som vi haft att behandla under denna riksdag. Den är på samma gång en kulturfråga, en viktig kulturfråga, och en nationalitetsfråga; och då jag väl känner, med hvilket intresse denna kammare omfattar alla hithörande frågor, så är jag öfvertygad om, att kammaren skall gifva denna fråga en tillfredsställande lösning, en sådan lösning, som önskas af befolkningen både i Norrland och på Gotland, en sådan lösning, som äfven blifvit af utskottets flertal föreslagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Odhner förenade sig herrar *Dieden, Ahrenberg, Grundell, Petersson* i Boestad, *Fredholm* i Saleby, *Jansson* i Taberg, *Andersson* i Backgården, *Arhusiander, Lindh, von Krusenstjerna, Wikström, Wellander, Skytte, Hazén, Nilsson* i Grofva och *Eklund* från Norrköping.

Herr Jonsson i Hof yttrade: Herr talman, mine herrar! Om jag skulle ställa den frågan till mig sjelf: Hvad har inträffat, sedan Andra Kammaren 1893 med en öfverväldigande majoritet häfdade den meningen, att icke stiftens antal skulle ökas, utan att de skulle omregleras, så kan jag knappt finna annat svar än det, att eftersom kyrkomötet redan har fattat beslut om denna sak, så fordras endast Riksdagens godkännande af samma beslut, och därför måste frågan nu föreläggas för Riksdagen, och Riksdagen äfven fatta beslut i densamma. Det är, så vidt jag kan finna, det enda svar, jag skulle kunna gifva mig sjelf på den frågan. Ty i sak, från alla möjliga synpunkter sedt, har icke en enda förändring inträffat sedan 1893. I sjelfva verket är således hufvudskälet, så vidt jag kan finna, att man här skall kasta om ordningen med afseende på företrädesrätt mellan Riksdagen och kyrkomötet. Man har hittills velat anse, att det egentligen är Riksdagen, som skall fatta beslut, och att kyrkomötet sedan, om det behagar, må samtycka till det beslutet, för att t. ex. en ändring i kyrkolagen skall komma till stånd. Men här vill man beträda motsatt väg. Här säger man, att kyrkomötet har beslutat och att nu endast fordras Riksdagens godkännande af samma beslut. Och detta tror jag är hufvudskälet i denna fråga för tillfället.

Det är väl ingen, som helt och hållet vill bestrida, att det under vissa förutsättningar skulle kunna finnas åtskilliga skäl för att Hernösands stift bör delas. Men jag tror också man kan påstå, att det ligger mycket starkare och bättre skäl till grund för den meningen, som, på samma gång den medgifver, att stora stift böra delas, vill tillse, att små stift skola sammanslås. Ty om det skälet

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

gäller, att det finnes stift, som äro för stora och tunga att sköta, måtte väl samma skäl tala för, att, om man erkänner, att det finnes stift, som äro för små, man bör sammanslå sådana. Ty det kan väl icke vara rim och reson i att gå till väga så ensidigt, att man, då på vissa platser en utveckling af en institution fordras, icke på samma gång ser till, huruvida icke indragning på andra platser eller områden med lika goda skäl kan göras. Vill man icke vara med om den principen, så kommer man till en sådan ensidig utveckling, som ökar administrationskostnaderna till höger och venster utan möjlighet att minska samma omkostnader, der sådant låter sig göra.

Nu har man återigen i dag sökt göra gällande svårigheten att sammanslå Visby stift med ett stift på fastlandet till följd af Gotlands aflägsna läge, och man har åberopat i synnerhet de svårigheter, som skulle uppstå vintertiden, när kommunikationerna vore afbrutna mellan fastlandet och ön. Om då t. ex. en presterlig plats blefve ledig, skulle det blifva svårt att kunna besätta den. Man går till och med så långt, att man säger, att domkapitel och biskop äfven skulle hafva sin betydelse i afseende på skollärarnes tillsättande. Jag vet icke, hvad dessa frågor hafva att göra med domkapitlet. Nog tror jag, att det i vanliga fall är skolrådet, som sköter den saken. Men med afseende på frågan om presterskapet på Gotland, så vill jag fråga herrarne, om det är troligt och möjligt, att i ett stift och på en ö, der man har en prest för ungefär hvar tusende person, det skall kunna blifva vanskligt att få tillräckligt med prester för att uppehålla de presterliga befattningarne, äfven om en dör under den tid, då kommunikationerna äro afbrutna. Jag förstår icke, huru långt man vill gå i att tillägga ett stort antal presterliga befattningar en så stor vikt och betydelse, när man till och med på en ö, som har så ofantligt många prester i jmförelse med andra landskap, icke skall kunna finna sig i, att biskopen på platsen flyttas öfver till ett annat ställe. Derför om jag från samma ö i stället finge höra den meningen göras gällande, att man ville anropa Riksdagens hjälp för att, så vidt det låte sig göra, slå i hop presterliga befattningar och minska antalet prester och derigenom reducera de oerhörda utgifter, som dessa onödigtvis ålägga ön, då skulle jag kunna förstå den uppfattningen och att det vore en praktisk och sund uppfattning. Men att hålla på detta, att man ständigt skall hafva qvar hvad man har i afseende på både det ena och det andra, det går öfver min horisont, och jag kan icke fatta den sakliga och reala innebörden i en sådan åskådning.

Jag har redan sagt, att det ju finnes åtskilliga skäl, som tala för en delning af Hernösands stift, och motionären, äfvensom vi reservanter, medgifva ju äfven, att en sådan delning bör försiggå, så fort man samtidigt är i tillfälle att sammanslå andra stift. Men när jag erkänner, att det finnes åtskilliga skäl som tala för en delning af Hernösands stift, så vill jag på samma gång säga, att jag icke tror, det Norrlands utveckling, Norrlands kultur och särskildt

Norrlands förhållanden i afseenden på skolan, finska språket m. m. annat, hufvudsakligen bero på, om man får en biskop der uppe eller icke. Enligt min mening är det andra åtgärder, som i det fallet kunna med mycket större verkan åstadkomma hvad man söker. Ibland dessa åtgärder räknar jag för min del åtgärden, att en gång jernvägen blir utdragen från Boden till Haparanda för att förbinda befolkningen deruppe med den svensktalande befolkningen, såsom en ofantligt mycket viktigare åtgärd, än att man tillsätter en biskop der uppe. Likaså lärer det väl vara mycket viktigare att i alla de trakter, der finska språket är ensamt rådande, anlägga skolor, der svenska språket ingår i undervisningen, då sådana skolor saknas. Det tror jag är viktigare åtgärder för att förbinda denna landsdel fastare till det öfriga Sverige och framför allt för att få svenska språket utveckladt der uppe på det sätt, hvarpå det behöfver utvecklas.

Under de senare åren hafva vi ofta på den afdelning, jag tillhör inom statsutskottet, haft att behandla åtskilliga frågor rörande kyrkliga förhållanden äfvensom skolor och sådant der uppe, och vid skilda tillfällen hafva vi kommit underfund dermed, att det vanligen är ytterst dåliga utredningar öfver de saker, som föreläggas Riksdagen från dessa trakter. Man beräknar att för en viss angifven summa kunna bygga så och så många skolhus. Riksdagen anslår medel. När företaget sedan skall realiserat, visar det sig, att man icke ens kan bygga hälften af det antal skolhus man afsett. Likaså har man funnit oegentligheter så långt gående, att kostnadsförslag, uppgjorda för restaurering af kapell och dylikt, innehållit uppenbara felräkningar, utan att någon af de myndigheter, genom hvilka förslagen passerat, fäst sin uppmärksamhet vid saken.

Detta är brister der uppe, som jag tror det är önskvärdt att så snart som möjligt få afhjelpat, så att det må finnas personer tillgängliga, som besitta duglighet och sakkunskap för att på ett tillfredsställande sätt göra utredningar, som kunna läggas till grund för framställningar till Riksdagen. Men ingalunda tror jag, att man skall kunna tänka sig, att en biskop, som t. ex. skulle placeras uppe i Luleå, skulle kunna besitta fackinsigter i byggnadsfrågor o. d., utan de missförhållanden, hvarom jag talade, böra afhjelpas på annat sätt.

Huru jag än ser denna sak, och om jag än skulle vilja erkänna, att det kunde vara önskligt, att denna delning af Hernösands stift så snart som möjligt kunde genomföras, så kan jag ändock på inga villkor erkänna, att Riksdagen bör gå in på, att denna delning får ega rum under annan förutsättning, än att två andra stift samtidigt sammanslås. Ty håller icke kammaren och Riksdagen på det villkoret, så hemställer jag till herrarne, om någon här kan tro, att vi någonsin under tidernas lopp skola kunna motse en sammanslagning af två stift, derest detta trettonde stift nu beslutas. Detta är en vigtig princip att häfda, att Riksdagen må hafva öppet öga för att afhjelpa brister, men icke ensidigt, utan så, att man jemväl vidtager förnuftiga och hushållsaktiga indragningar på de ställen, der sådant

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

låter sig göra. Jag anser denna princip och denna uppfattning vara viktigare än den olägenhet, som ligger deri, att Hernösands stift några år får vänta på den önskade delningen.

Det är på dessa grunder, som äfven jag instämmer i det yrkande, som redan blifvit af motionären framställt.

Häruti instämde Herrar *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Ornakärr, *Lindgren*, *Eriksson* i Qväcklingen, *Ollas A. Ericsson* i Ofvanmyra, *Eriksson* i Elgered, *Walter*, *Hansson* i Solberga, *Norman*, *Jansson* i Saxhyttan, *Hammarström*, *Svensson* från Karlskrona, *Henricson* i Carlslund och *Petersson* i Brystorp.

Herr Hammarskjöld anförde: Herr talman, mine herrar! Den senaste talaren började sitt anförande med att fråga, hvad som har inträffat sedan 1893 års riksdag, då Andra Kammaren med stor majoritet afslog Kongl. Maj:ts proposition, och han sökte svaret, om jag förstod honom rätt, deruti, att en sträfvan gjort sig gällande att sätta kyrkomötet öfver Riksdagen, så att, då kyrkomötet hade uttalat sin vilja, Riksdagen endast skulle hafva att böja sig för densamma. Om det nu kan vara en i strategiskt hänseende skicklig fint af honom att på detta sätt vädja till en af menniskonaturens mindre ädla egenskaper, nemligen magtlystnaden, för att derigenom uppegga kammaren mot kyrkomötet och försöka att på den vägen förmå kammaren att stå fast vid den mening, som kammaren uttalade år 1893 — jag säger, om detta kan vara strategiskt skickligt, så vet jag dock icke, om man kan säga, att det är riktigt vackert.

Den nämnde talaren nekade icke till, att Hernösands stift behöfde delas, men han ansåg, att man i sammanhang dermed måste slå tillsammans ett par andra stift. Det vore, enligt hans förmenande, så godt som sjelfklart, att utvecklingen borde gå derhän, att man sloge tillsammans två mindre stift. Alltså: medan allting i vår tid är stadt i ganska stark utveckling och under det att alla embetsverk få mer och mer att göra, anser han dock, att utvecklingen ginge derhän, att man skulle slå i hop två stift och således förena hos ett konsistorium hvad som nu är fördeladt på tvenne. Om detta är en utveckling, så är jag rädd för att det är en utveckling baklänges.

Jag har sökt utfundera hvad som kan vara orsaken till att motionären och reservanterna och de med dem liktänkande hålla på, att Gotland skall sammanslås med Kalmar stift. Icke kan det väl vara den ekonomiska besparing, som skall göras, ty den är verklig ganska obetydlig. Om man tänker på huru det förhåller sig med biskopslönen i Visby, hvilken till ungefär två tredjedelar utgår från Visby stad, på den grund att biskopen tillika är kyrkoherde i Visby, och endast med 4,000 kronor ur biskopslönereglingsfonden, så kan man förstå, att icke skulle den fonden härigenom komma att vinna någon särdeles stor besparing. Hvad som skulle utgå direkt

af statsmedel, utgjorde endast 8,700 kronor, förutom ett anslag en gång för alla å 3,500 kronor. Icke kan detta utgöra något skäl.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Denna kammare brukar alltid utmärka sig för att hafva öppen hand, då det gäller kulturfrågor, och ingen lär väl kunna neka till, att religionsvården och vården om kyrkor och skolor dock är en kulturfråga.

Nej, det egentliga skälet lär vara ett annat, fastän man icke så gerna vill tala om det. Det skälet lyder så: vi vilja icke ha en biskop till, det är för många biskopar redan nu. Hvad är detta egentligen för ett skäl? Nu är det löjligt nog, att man talar endast om biskopen, som om det i ett stift vore biskopen ensam, som styrde allting. Man glömmar, att det finnes något, som heter konsistorium, hvori biskopen är ordförande.

Nu vet jag väl, att det finnes många, som vilja afskaffa hela biskopsvärdigheten och ombilda konsistorierna. Hvad det senare beträffar, så gerna för mig. Jag skall icke sätta mig emot den saken. Men tager man bort biskopsvärdigheten, så lär man allt få sätta dit någon annan i stället för biskopen att vara ordförande i stiftsstyrelsen, vare sig man kallar den konsistorium eller något annat. Här föreligger för öfrigt icke någon fråga om att afskaffa vare sig konsistorierna eller biskopsambetena eller om att ombilda konsistorierna, utan här föreligger en fråga om att, då nu dessa institutioner finnas, göra dem så effektiva som möjligt. Och särskildt är det af så godt som ingen bestridt, att med den stora utveckling, som Norrland har tagit, och med de oerhörda afstånd, som der förekomma, det är absolut nödvändigt, att Hernösands stift blir deladt. Om nu herrarne en gång i världen vilja afskaffa biskopsdömena, som ju mycket väl kan hända, tro herrarne verkligen, att det är svårare att indraga 13 biskopsambeten än att indraga 12? Jag tänker, att om de 12 biskoparne få gå, så går nog den trettonde också.

Men hvad är det man förlorar, om man strängt håller på detta vilkor att icke medgifva Hernösands stifts delning, med mindre än Visby stift lägges till Kalmar stift? Jo, man förlorar hvad som till sist kan blifva oersättligt i fråga om Norrland. För hvarje dag, som går, ökas svårigheterna att gifva Hernösands stift den vård, som det behöfver.

Den senaste talaren anförde för bifall till reservationen några skäl, som föreföllo mig rätt rätt märkvärdiga, ty de synas tala precis emot hans uppfattning af denna fråga. Han yttrade, att vi skola anlägga skolor deruppe, men det är just det vi hålla på med. Det har också anförts, hurusom man för dessa i finsktalande församlingar uppe vid riksgränsen belägna statsskolor — jag tror, att de äro 18 till antalet — icke kunnat åstadkomma något skolråd, utan därför måste konsistoriet i Hernösand, hvarifrån afståndet till skolorna torde uppgå till 70 à 80 mil, utgöra skolråd för dessa svenska skolor. Nog är detta en skäligen tungrodd apparat, och

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

nog är det skäl att så snart som möjligt bringa en förbättring i detta hänseende till stånd.

Vidare nämnde den senaste talaren, att då till statsutskottet några handlingar inkomma rörande Norrbotten — t. ex. i fråga om byggande af kapell och skolor — ärendena i allmänhet äro illa utredda, beräkningarna felaktiga o. s. v., och han frågade, om detta blefve hjälpt med att vi finge ännu en biskop deruppe i Luleå. Jag frågar: huru menar han, att detta skall hjälpas? Skall det hjälpas med att vi draga dit jernvägen? Jag tror icke, att det hjälper, eller att skolfrågorna blifva bättre utredda för det. Deremot tror jag, att om man får en kyrklig myndighet deruppe — icke blott en biskop, jag vill nemligen påminna om att det här äfven är fråga om ett konsistorium — det skall vara större utsigt för att man skall få frågor rörande skolan och kyrkan bättre utredda än som nu sker. Icke måtte det väl i all rimlighets namn behöfva blifva sämre derigenom att man får en kyrklig myndighet förlagd i Luleå.

Vi hafva emellanåt tillfälle att läsa om de fennomanska sträfvanden, som förekomma deruppe längs gränsen. Jag tror, att det senast var i går, som jag i en stockholmstidning läste en artikel, innehållande citat från finska tidningar, hvori talades om finnarnes förtryckta bröder på den svenska sidan, hurusom man ville lära dem svenska och huru orimligt och förtryckande detta vore. Det synes mig, att vi uti denna omständighet hafva ett ofta påpekadt, men ännu icke nog uppmärksamadt skäl att göra allt för att snarast möjligt förhindra dylika sträfvanden.

Vidare ville jag fråga: hvad ondt ha egentligen gotlänningarne gjort? På hvilket sätt hafva de förbrutit sig, så att de nu skola beröfvas förmånen af att hafva egen stiftsstyrelse, som de ha haft ända sedan år 1570 eller i 326 år? Mot en hel provins' bestämdt uttalade önskan sätter man i fråga att afskaffa dess nuvarande stiftsstyrelse. Jag tycker verkligen, att detta är något, som nära nog gränsar till en rättskränkning, om det icke rent af är en sådan.

Jag vet visserligen, att inom och utom kammaren personer finnas, som mena, att det är dumt af gotlänningarne att hålla på, att de skola ha kvar sin biskop och sitt konsistorium, och som anse, att allt hvad biskopar och prester heter är bara skräp, som man bör söka att blifva af med. Men så tycka icke gotlänningarne, och därför kunna de väl få behålla sin stiftsstyrelse.

Oafsedt det lilla försök, som för en stund sedan gjordes, att elda upp en viss animositet mot kyrkomötet, tror jag, att jag har fullt skäl att säga, att kyrkomötet skulle bra illa tillgodose de intressen, som det är satt att bevaka, om kyrkomötet, för att rätta ett missförhållande i Norrland, skapade ett missförhållande på Gotland. Det är icke värdt att komma och säga — hvad som emellanåt blifvit sagdt och ofta tillbakavisadt — att kyrkomötet endast är en presterlig institution. Nej, mine herrar, kyrkomötet är lika mycket lekmännens som presternas. Det är svenska folkets kyrk-

liga representation på liknande sätt som Riksdagen är svenska folkets politiska representation, och jag tror icke, att den dag kommer, då kyrkomötet sviker hvad jag anser vara dess pligt att värna: de kyrkliga intressena icke endast i Norrland, utan äfven på Gotland.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Motionären har i sin bevisföring särskildt stödt sig på, att Kalmar och Visby stiftsstyrelser skulle ha tillstyrkt, att Visby stift förenades med Kalmar. Jag ber om ursäkt, men detta är icke sant. Det står icke så, utan det står, att dessa båda stiftsstyrelser förklarar sig, *under förutsättning af* att Hernösands stift icke på annat sätt kan delas än genom en sammanslagning, anse en sådan sammanslagning vara möjlig. Det är ett mycket stort steg mellan ett dylikt utlåtande, grundadt på förutsättningen af något, som stiftsstyrelserna icke kunna gilla, och en direkt tillstyrkan utan alla vilkor. Detta påstående håller således icke streck.

Då nödvändigheten af Hernösands stifts delning knappast af någon bestrides, och då den är rent af trängande nödvändig, så hemställer jag, mine herrar, om det kan vara skäl att såsom vilkor härför beröfva gotlänningarne något, som de sjelfva hålla så starkt på och som icke blott jag, utan, efter hvad jag tror, en stor del af denna kammare anser vara för dem nyttigt och behöfligt. Jag hemställer, säger jag, om det finnes något rimligt skäl för att afslå utskottets hemställan och derigenom för åtskilliga år uppskjuta en fråga, som redan borde vara löst och hvars lösning åtminstone icke bör längre fördröjas.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Lundström, Wiklund, Thestrup, Bruzelius, Peterson* i Hasselstad och *Norrby*.

Vidare anförde:

Herr Palme: Herr talman! Här har under ganska lång tid enskildt och offentligt i tidningspressen framdragits den fennomanska agitationen vid vår finska gräns såsom en anledning hvarför vi skulle gå in på denna delning af Hernösands stift. En ärad talare på stockholmsbänken har nyss häntydt på den blygsamma utredning jag i början af denna riksdag tog mig friheten att göra rörande dessa agitationer, på hvilka jag sedermera fått ytterligare bekräftelser.

Denne ärade talare säger sig icke kunna förstå, huru någon människa kan påstå, att icke stiftsdelningen skulle bidraga att minska farorna af detta förhållande. Men jag vill deremot tillåta mig att framställa den frågan, huru någon i all rimlighets namn kan säga, att en biskop deruppe i Norrland skulle kunna göra någonting för att hindra den fennomanska agitationen. Dertill fordras helt andra medel, enligt min öfvertygelse; dertill fordras främst, att man binder tillsammans denna aflägsna landsända med det öfriga Sverige

Ang. delning af Hernösands stift m. m. i ekonomiskt hänseende, dertill fordras skolor och svenskspråkiga folkskrifters spridande deruppe.

(Forts.)

Nu har man sagt — det yttrades nyss från kalmarlänsbänken — att det egentliga skälet till motståndet vore, att man icke ville ha en biskop till; han menade ock, att det finnes inom kammaren de, som uppställa som ett framtidsmål biskopsembetenas afskaffande. Ja, jag får förklara mig vara anhängare, och en varm anhängare, till dessa åsigtter, hvilka dessutom funnit ett uttryck i sammansatta stats- och allmänna besvärs- och ekonomiutskottets betänkande vid 1840 års riksdag. Detta utskott säger: »att det funnit de af åtskilliga motionärer på ofvanberörda sätt framställda förslag om indragning af biskopsembetena vara grundade på så giltiga skäl, att utskottet med afseende derå samt den betydliga inkomst, som genom en sådan indragning för staten skulle uppkomma, ansett sig böra tillstyrka: att biskopsembetena må indragas i den mån de, efter nuvarande innehafvarnes afgång, varda lediga.»

I afvaktan, att detta utskottets med stor majoritet affattade utlåtande en gång måtte varda en sanning, vill jag icke vara med om att bilda ett ytterligare, ett trettonde biskopsdöme.

I fall Hernösands-biskopen under de gångna tiderna har kunnat sköta sitt embete, bör han kunna det på ett långt bättre och mera effektivt sätt, då nu kommunikationerna i öfra Norrland blifvit synnerligen goda och för hvarje år bli allt bättre och bättre i och med den norra stambanans fortsättande till riksgränsen, som endast kan vara en tidsfråga. Hvad den invändningen beträffar, som den senaste ärade talaren framhöll, att man icke skulle kunna få begå den orättvisan mot Gotland, att mot denna provins' uttalade mening sammanslå Gotlands stift med ett annat, så är det ju så, att en del näste få vika för det hela, och när det nu en gång är Riksdagens eller åtminstone denna kammars flera gånger uttalade mening, att icke vilja inrätta ett nytt biskopsdöme, så framt icke ett par af de hittillsvarande mindre biskopsdömena sammanslås, är detta den enda praktiska lösningen af frågan.

Med anledning af hvad jag nu uttalat ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Redelius: Herr talman, mine herrar! Jag begärde ordet i anledning af ett yttrande af herr Olof Jonsson, som var af synnerlig betydelse efter min uppfattning, och ber jag att i viss mån få uttala mina sympatier för tankegången i hans yttrande, utan att därför komma till samma slut som han. Jag tror mig nemligen godt kunna förstå den tankegången, att man sammanslår mindre presterliga lägenheter, pastorat eller stift, på samma gång man anser skäl förefinnas för att dela en större.

Men se'n jag gifvit honom det erkännandet, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att tanken på sammanslagning af två mindre stift i södra Sverige för att derigenom kunna vinna Riksdagens bi-

fall för delningen af det nordligaste stiftet, nog uppkommit ifrån Norrland, det är sant, men den har uppkommit så, att tanken på delning har föregått. Det var ju, som vi alla känna, en af alla aktad och värderad ledamot af Andra Kammaren, som först kom fram med den tanken. Men detta skälet tolkar jag såsom ett skäl för delningen och icke som ett skäl emot densamma, därför att det kommit fram der uppifrån.

*Ang. delning
af Hernösands
stift. m. m.
(Forts.)*

Hvad beträffar sammanslagningen af två mindre stift, hvilken fråga man sammanbundit med denna, vill jag fästa uppmärksamheten på att dessa två frågor icke hänga tillsammans, ingenting ha med hvarandra att göra, icke mer än spiken i väggen och den rock, som man vill hänga upp derpå — först då kan man säga, att dessa hänga i hop, när man hängt upp rocken.

Men jag ber att få tillägga ännu något för att förebygga en missuppfattning, och kanhända jag dervid går herr Olof Jonsson än mer till mötes.

Han sökte belysa lämpligheten af att slå i hop två mindre stift genom att framhålla lämpligheten af att samman slå mindre socknar, mindre pastorat till ett. Något sådant har också jag tänkt på mer än en gång. För att belysa denna sida af saken ber jag få nämna ett exempel, fast jag erkänner att det ligger på sidan af hufvudfrågan lika mycket som frågan om tvenne stifts sammanslagning ligger på sidan om frågan angående Hernösands stifts delning.

Det hände en gång i det stift jag tillhör, att två små socknar voro i behof att nybygga kyrka samtidigt. Då uppstod hos en, som jag tyckte, mycket förständig man den tanken: »om vi nu skulle förena oss till en socken, då i alla fall hela området är så litet, att ingen får mer än en kvarts mil till kyrkan; hvardera socknen har nu sin prest, och hvardera sin kyrkobetjening, vi kunna tillsammans reda oss med en af hvardera slaget och på det viset blifver allt dit hörande mycket billigare.

Många delade denna uppfattning och deribland äfven jag.

Men hvad hände? Jo, den ena socknen sade till den andra: »vi skola sammanbygga med eder, om ni vilja bygga hos oss», och precis på samma sätt sade den andra socknen tillbaka. Ingen ville mista kyrkan på dess gamla plats, hvar och en ville behålla den hos sig. Och denna önskan, jag skulle vilja kalla det kärlek till kyrkan, var så stark, att de helte underkastade sig de större kostnaderna för att få behålla hvar sin kyrka. och de byggde också mycket rigtigt hvar sin kyrka och beslöto aflöna hvar sin kyrkobetjening.

Jag förmår icke att klandra denna deras önskan — deras kyrkokärlek — äfven om jag delar den uppfattningen, att det just icke för kyrkan i det stora hela har något synnerligt stort värde, att det finnes så många presterliga lägenheter, som på Gotland, enligt hvad herr Olof Jonsson nämnde.

Jag är öfvertygad om, att derest Gotlands befolkning, prester och lekmän, varit med om en sammanslagning t. ex. med Kalmar

Ang. delning
af Hernösands
stift n. m.
(Forts.)

stift, som satts i fråga, så hade denna redan egt rum. Jag föreställer mig nemligen, att ej ifrån denna kammars sida och ej heller ifrån medkammarens något motstånd skulle visat sig mot en sammanslagning, om Gotlands och Kalmar stift sjelfva varit med derom. Men nu ha tvärtom protester afgifvis deremot, och därför skulle man nu *tvunga* dem till det.

Naturligtvis kunna Riksdagen och statsmagterna göra det, och vederbörande måste finna sig deri, såsom den siste talaren sade, det är obestriddigt. Men det finnes ett annat skäl, som jag ber att få hänvisa till och som ofta förekommit, nemligen humanitetsskålet. Jag hemställer till kammaren om det kan anses vara humant att mot tvenne stifts vilja helt enkelt dekretera: »ni få inte vara sjelfständiga, ni måste förenas.» Efter min uppfattning vore det icke humant, och därför vill jag för min del låta vilkoret falla, och jag undrar storligen, om icke herr Olof Jonsson kan låta det falla med.

Så vidrörde herr Olof Jonsson en annan sida af saken.

Han frågade nemligen: »hvad har inträffat sedan 1893 års Riksdags beslut?» och han trodde sig finna, att ingenting inträffat, som kunde vara egnadt att förändra meningen från 1893 och nu i stället fatta ett annat beslut. Jag ber att få svara herr Olof Jonsson, att enligt min uppfattning har det inträffat någonting af betydighet. Man visste ju icke 1893, huruvida Gotland hade så mycket emot en sammanslagning. Man begärde en utredning, och genom Kongl. Maj:ts försorg inforrades ifrån vederbörande domkapitel och befolkning yttrande i ämnet, och resultatet häraf föreligger nu.

Detta har inträffat.

Hade icke detta inträffat, utan resultatet blifvit ett annat, då hade det enda vilkor, som man velat uppställa för delningen af stiftet deruppe, varit på sin plats och man hade då kunnat sammanslå Gotlands och Kalmar stift, saken hade varit klar.

Resultatet har emellertid, som sagdt, blifvit ett annat, hvilket bör ha till följd att beslutet från 1893 frångås.

Herr Olof Jonsson vidrörde ock den frågan, hvilken som beslutat först i ärendet, kyrkomötet eller Riksdagen. Den frågan vill jag lemna med erinran om, att det betyder rakt ingenting, hvem som uttalade sig först, kyrkomötet eller Riksdagen.

Om kyrkomötet skulle förbise sin skyldighet att vaka öfver kristlig kultur i vårt land, och icke våga komma fram med ett uttalande om hvad det anser vara nödvändigt för den kristliga kulturen, då förtjenade kyrkomötet klander, och jag skulle då sjelf såsom prestman vara med om att klandra det för en dylik försummelse. Om det nu iakttagit sin pligt och gjort hvad det trott och förstått afse svenska kyrkans och rikets välfärd samt framhålit detta genom att uttala sin mening om hvad som bör göras, kan naturligtvis, åtminstone enligt min mening, kyrkan därför icke klandras. Riksdagen har i alla fall sin beslutanderätt oförkränkt, derom kan icke någon tve-

kan råda. Om kyrkomötet i frågan får uttala sig före eller efter Riksdagen, det är ett skäl, som jag anser ej hafva någon betydelse.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.*

(Forts.)

Vidare klagade herr Olof Jonsson öfver dålig utredning och felaktiga beräkningar i de förslag, som till Riksdagen inkomma rörande åtskilliga ärenden i Norrbotten. Jag ber, ehuru min granne redan berört dessa saker, få återkomma dertill, emedan jag anser dem vara af betydelse, ty de röra verkligen Hernösands stift och förhållandena i Norrbotten. Det är ledsamt att så skett. Men hvarpå beror det? Beror det männe icke på, att man ej så noga har reda på förhållandena i de norra landsdelarna? Och hvarför har icke statsutskottet kunnat afhjelpa den dåliga utredningen och korriberat de felaktiga beräkningarna? Jag tror, att det kommer sig af det enkla och naturliga skälet, att statsutskottet icke känner till förhållandena deruppe. Man måste vara på ort och ställe och känna förhållandena för att kunna värdera rätt. Det är naturligt, att, om man sitter i Stockholm och uppgör beräkningar och kostnadsförslag för uppbyggandet af skolhus eller för andra saker, som röra de norra länen, man på förhand kan anse det antagligt, för att icke säga sannolikt, att de icke komma att stämma med förhållandena i verkligheten. Detta beror, såsom sagt, på, att förhållandena gestalta sig olika i olika landsdelar och på att de, som uppgöra beräkningarna, icke äro fullt förtrogna med förhållandena på hvarje särskild ort. Det är i detta afseende icke så stor skillnad mellan ett domkapitel i Hernösand och statsutskottet i Stockholm. Det torde icke vara lätt för någondera att sitta och bedöma förslag, som göras upp 100 mil längre bort. Man får icke glömma, hvilket ofantligt område det norra stiftet omfattar — det innesluter socknar, som hvardera har en areal motsvarande ett helt stift och deröfver i södra delen af landet — och hvilka svårigheter, som måste vara förbundna med att taga reda på alla dithörande förhållanden. Huru kan man begära, att domkapitlet i Hernösand skall kunna med full sakkännedom bedöma huru en skola i Karesuando, Qvickjock eller något annat ställe deruppe skall lämpligast anordnas, om det icke varit på platsen. Och att resa dit tager lång tid, enär dessa orter äro belägna en 50 à 75 mil från Hernösand. Det är klart, att bristfälligheterna i utredningarna och beräkningarna berott på domkapitlets oförmåga att fullständigt taga reda på alla förhållanden inom hvarje särskild ort i stiftet. Men detta talar för nödvändigheten af att hafva en myndighet, som på nära håll kan taga reda på förhållandena på hvarje särskild plats deruppe, så att den för sådant ändamål icke behöfver fara så långt, att det nästan ligger utom gränserna för menskelig magt att komma dit. Dessa ord vill jag särskildt rigta till den siste ärade talaren på stockholmsbänken, som sade, att olägenheterna i fråga om språkförhållandena borde afhjelpas genom förbättrade kommunikationer och genom inrättandet af skolor. Dervedlag instämmer jag fullständigt i hvad såväl den talaren som äfven herr Olof Jonsson derom yttrat. Ty det är just de svåra

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

kommunikationerna, som göra behovet af stiftets delning ännu mera trängande. Men i det afseendet vore man icke hjälpt dermed, att jernvägen utsträcktes från Boden till Haparanda. De stora obygderna, hvarå inga vägar finnas, återstå likväl. De utgöras af sträckor, som taga längre tid att fara öfver än en resa tager t. ex. mellan Malmö och Stockholm och Luleå. Hvad särskildt beträffar skolorna, är det nödvändigt, att en styrelse finnes deruppe. Det måste öfvervakas icke endast att skolor komma till stånd, utan äfven att de fungera på önskvärdt sätt.

Herr Palme sade, att det vore mera skäl att afskaffa samtliga biskopsembetena än att inrätta ett nytt. Ja, nog kan jag förstå, att när man har den uppfattningen, man icke vill vara med om att inrätta något nytt sådant embete. Men nu finnas biskopsembetena i alla fall, och man får icke bort dem genom att neka att tillsätta ett nytt. Då man fördragit de tolf biskoparne, som finnas, så pass väl som man hittills gjort, så tror jag att man nog skall kunna fördraga äfven den trettonde. Om man anser att biskoparne i de södra delarne af landet på det hela vaka öfver kulturen, tror jag att den, som kommer till det nya stiftet, om ett sådant kommer till stånd, i ännu högre grad och med ännu större energi skall vaka deröfver. Hade man såsom skäl mot en delning af stiftet i fråga sagt, att det kunde blifva svårt att få en lämplig person till det nya embetet, så skulle jag sentera det skälet. Man kan icke neka till, att icke uppgifterna för en biskop deruppe skola blifva både många och svåra, och att det kommer att blifva svårt att få reda på en person, som kan fylla dem, och fylla dem fullständigt tror jag ingen kan; men något är dock bättre än intet, och därför hemställer jag om bifall till utskottets förslag, hvars resultat jag såsom ledamot af utskottet varit med om.

Herr Göransson: Då jag reserverat mig mot utskottets hemställan, skall jag tillåta mig att yttra några ord.

Då denna fråga förekom vid 1893 års riksdag, biträdde jag den åsigt, som då blef Andra Kammarens beslut, och jag har icke kunnat finna, att sedan dess någonting inträffat, som kan gifva mig anledning att ändra mening. Det anfördes visserligen af den siste talaren, att sedan den tiden en vigtig sak skulle hafva inträffat, nemligen att man nu skulle fått veta, att gotländingarne vore emot en sammanslagning. Men det visste jag redan då, och jag är öfvertygad om, att den siste talaren också visste det. Om nu till följd af en ords stora utveckling det blifvit nödvändigt att der tillsätta flere kyrkliga myndigheter, så bör det enligt mitt förmenande icke utgöra något hinder för att göra en indragning på en annan ort, der förhållandena sådant medgifva; och det anser jag för min del att de göra i det förslag, som af motionären här framlagts om sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Jag är icke ensam om denna min åsigt, utan jag kan för densamma åberopa sådana auk-

toriter som domkapitlen i Kalmar och Linköping, hvilket synes af följande passus i utskottets utlåtande der det heter: »Förslaget beträffande Visby stifts förening med Kalmar stift hade deremot — under förutsättning att Hernösands stifts delning ej läte sig genomföra utan rubbning af stiftsindelningen i södra delarna af riket — tillstyrkts af domkapitlen i Kalmar och Linköping, hvaremot domkapitlet i Visby på det bestämdaste uttalat sig emot samma förslag.» Ja, det yttrades af en föregående talare, att förslaget icke skulle vara tillstyrkt, men af utskottets utlåtande synes ju här, att det är tillstyrkt af domkapitlen både i Kalmar och Linköping. Det är utskottets egna ord. Vidare har det enligt utskottsberäkningen af domkapitlet i Kalmar framhållits: »att då ett stift, bestående af nuvarande Kalmar och Visby stift, komme att utgöras af omkring 200,000 personer, fördelade på 89 pastorat med 162 församlingar och 129 presterliga lägenheter, detsamma skulle blifva ett bland de minsta i riket. Samma domkapitel har vidare anfört, att, ehuru understundom inträffade, att personalförbindelsen mellan fastlandet och Gotland vore synnerligen försvårad och någon gång upphäfd, domkapitlet dock egde en lång erfarenhet i dessa förhållanden med afseende å Öland samt ansåge svårigheterna i denna del med det mera aflägsna Gotland icke vara oöfvervinneliga.» Domkapitlet i Linköping åter säger: »att det stift, som komme att bildas genom sammanslagning af Visby och Kalmar stift, skulle till areal och folkmängd ej blifva större än ungefär halfva nuvarande Linköpings stift, under det att antalet pastorat i ett stift, bestående af nuvarande Kalmar och Visby stift, skulle blifva två tredjedelar af motsvarande antal i Linköpings stift och dess allmänna läroverk icke hälften så många, äfvensom att genom Visby stifts förening med Kalmar stift förstnämnda stift komme att utgöra en mera själfständig och betydande del af det hela än genom en förening med Linköpings stift.» Att deremot domkapitlet i Visby yttrat sig emot förslaget är helt naturligt; och att gotlänningarne yttra sig emot sammanslagning och hålla på det nuvarande anser jag också vara helt naturligt, och något som man icke kan förundra sig öfver. Men hvad som anförts här, att det skulle vara så svårt med förbindelserna mellan Gotland och fastlandet, att biskopen icke skulle kunna komma dit under halfva tiden af året, tror jag dock vara något öfverdrifvet. Ty det är väl sällsynt, att förbindelsen är stängd under halfva tiden af året, om den också är det under vintermånaderna, d. v. s. högst fyra månader. Med den saken tror jag således, att det icke är så farligt. Enligt min erfarenhet är det nemligen icke så ofta man får besök af biskopen äfven på fastlandet, der inga naturförhållanden lägga hinder i vägen. Jag vet oss aldrig hafva haft besök af biskopen under vintermånaderna, utan då sådant förekommit, har det endast skett under sommar-månaderna äfven på fastlandet; men den tiden tror jag det är lika lätt att komma till Visby och kanske lättare än att komma till

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

aflägsna socknar och församlingar på fastlandet. Dessutom tror jag, att det är något för mycket sagdt, att det skulle vara absolut nödvändigt, att en biskop ständigt vore närvarande i Visby. Vi hafva ju exempel på, att det är flere biskopar, som varit och som äro riksdagsmän och kunnat vara borta från sina stift fyra månader på året, och jag antager, att, om biskopen i Visby skulle blifva riksdagsman, gotlänningarne äfven då skulle få vara utan biskop i Visby under vintermånaderna. Jag kan därför icke finna, att det skall vara absolut nödvändigt, att biskopen skall hela året vara närvarande på platsen.

Då jag för min del anser, att denna fråga om Hernösands stifts delning kan lösas på det sättet, att en sammanslagning i stället sker af två andra stift, och då jag derjemte tror, att den allmänna meningen i landet är emot inrättandet af flera biskopsembeten, skall jag med anledning häraf, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets utlåtande och bifall till herr Peterssons motion.

Herr Alsterlund: Till följd af Hernösands stifts storlek och de säregna förhållanden, som äro rådande i de två nordligaste länen af detta stift, kan stiftstyrelsen i Hernösand icke egna all den omsorg och omvårdnad åt religionsvården och skolväsendet, som behöfligt är, utan åtskilligt i afseende på denna vård måste eftersättas. Domkapitlet i Hernösand framhåller detta mycket bestämdt i det utlåtande, som det afgifvit i detta ämne den 7 november 1894 och der det bland annat enligt utskottets referat heter: »Hufvudsaken vore att församlingarna och undervisningsanstalterna, så länge stiftet vore odeladt, icke kunde få vederbörlig tillsyn och vård. Stiftet hade i detta afseende alltför länge varit vanlottadt i jämförelse med rikets öfriga delar; och att låta detta missförhållande, hvilket vore stadt i ständigt och snabb tillväxt, fortfara vore icke blott hvarken rättvist eller billigt utan tillika farligt.»

Med hänsyn till de betingelser, som finnas i Norrland för den materiella utvecklingen, föreligger alltså inom denna landsdel ett odlingsarbete så i materielt som andligt afseende af en sådan omfattning, att motstycke dertill icke finnes inom någon annan del af riket. Hvad den materiella utvecklingen vidkommer, verka många krafter för densammas främjande och förande framåt, såsom hushållningssällskap, landsting, förvaltningsutskott och Kongl. Maj:ts befallningshafvande. Särskildt torde Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de fyra nordligaste länen, af hvilka Hernösands stift består, kunna anses som denna utvecklings vårdare och ledare. Hvad den andliga utvecklingen deremot vidkommer, är stiftstyrelsen i Hernösand ensam den ordnande och ledande kraften. Men erfarenheten har — såsom jag nyss framhållit — visat att stiftstyrelsen icke kan fullgöra sina åligganden i berörda hänseende, därför att stiftet är för stort och göromålen för många; och häraf torde framgå den trängande nödvändigheten att dela detta stora stift.

Men utom dessa skäl skall jag be att få anföra ett annat. När för någon tid sedan fråga förevar här i Andra Kammaren om norra stambanans framdragande till riksgränsen, framhöllo de, som då talade för denna fråga, vigten och betydelsen i politiskt hänseende af att jernvägen framdroges till riksgränsen; ty derigenom skulle införandet af svensk kultur och svenskt språk bland landets finsktalande befolkning mäktigt främjas. För min del instämde jag i dessa åsikter, men framhöll — såsom kammaren torde erinra sig — desslikes, att fennomanerna söka verka äfven inom vårt land; jag är nu i tillfälle anföra ett af de flera exempel, som finnas, för sanningen af detta mitt påstående och dessa mina farhågor.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

Förra sommaren reste en korrespondent för den finsk-fennomanska tidningen »Päivälehti» uppefter den svensk-finska gränsen på svenska sidan, således bland vår finsktalande befolkning, uppenbarligen i afsigt att taga reda på tänkesätten bland denna befolkning i afseende på fennomanernas sträfvanden. I sina skildringar om resan yttrade han beträffande svenska statens anslag för att tillmötesgå den finsktalande befolkningens önskan och behof af svensk kultur och svenskt språk följande: »Säkert är att Kuopio stifts högvördige biskop lika litet som ortens presterskap kan godkänna svenskarnes försök att utrota vår nationalitet, men några kraftigare åtgärder hafva dessa lika litet som vi sjelfva vidtagit.» Och litet längre ned tillägger han: »Det är hvarje bildningssträfvande persons pligt att utsträcka handen till dessa förtryckta bröders hjälp.» Vidare yrkar han, att kraftiga åtgärder måtte vidtagas för nationalkänslans väckande och höjande, och bland dessa åtgärder förordar han särskildt upprättandet af en finsk-fennomansk tidning för Torneådalen, och inrättandet af ett tillräckligt antal folkskolor samt en folkhögskola. Dessa skolor skulle förse med nitiska och energiska lärare, som vore väl aflönade. Vidare talar han om att befolkningen på ömse sidor om gränsen äro förenade genom släktskap med hvarandra, och framhåller derefter, att naturen, sederna, lefnadsättet, folkfesterna äro på ömse sidor om gränsen desamma. Här af följer, säger han sedermera, »att den rigtning, i hvilken folkets utbildning går på den ena sidan om gränsen, också skall sträcka sina verkningar till den på andra sidan om gränsen boende befolkningen. Om vi alltså lyckades få till stånd en tillräckligt kraftig väckelse af nationalkänslan på denna sidan om gränsen», d. v. s. den finska sidan, »så kunde man också vara säker på att den skulle bära välsignade frukter äfven på den andra sidan», d. v. s. på den svenska sidan om gränsen.

Utan tvifvel äro denne korrespondents uttalanden ett uttryck af den allmänna meningen hos fennomanerna, och därför gäller det för oss att vara på vår vakt emot de fennomanska sträfvandena, när de sträcka sig in på våra landamären. Det är en viktigare sak än måhända någon föreställer sig. Den finsktalande befolkningen i vårt land är med kärlekens band fästad vid fäderneslandet och

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.

(Forts.)

önskar att komma i åtnjutande af den svenska odlingens välsignelser. Det är därför af vigt att vi kraftigt understödja dessa önskningsar, medan tid är. En annan tid kan komma, då måhända dessa önskningsar icke mera finnas hos befolkningen. Svenska staten har också, såsom vi veta och som här i dag blifvit vidrördt, inrättat svenska skolor deruppe. Men, mine herrar, det är icke nog med att inrätta skolor. På det att dessa statsskolor, för hvilka stiftstyrelsen i Hernösand fungerar som skolråd, skola lemna bästa möjliga resultat, fordras för dem den sammanhållande och oafåtligt verkande kraften, som en särskild stiftstyrelse för de två nordligaste länen skulle ega. Ensamt af detta skäl, som jag vill kalla det politiska, anser jag, att det är en tvingande nödvändighet att dela Hernösands stift, och att en stor fara kan ligga uti att längre uppskjuta denna delning.

Herr Palme frågade, då han hade ordet — i fall jag förstod honom rätt — om någon menniska kunde tro, att en biskop skulle kunna bidra till att hindra den fennomanska rörelsen deruppe. Jag skall be att få svara honom med ett yttrande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län rörande denna fråga. I utskottets referat af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes yttrande säges bland annat: »För Kongl. Maj:ts befallningshafvande erbjöde sig alltjemt tillfällen till den iakttagelsen, att mycket, som inom länet borde göras till befrämjande af religionsvård och undervisningsväsende, blefve och måste blifva ogjordt; och många af de ändamål beträffande kyrka och skolor derstädes, dem staten genom anslag eller eljest önskat tillgodose, kunde icke annat än ofullständigt ernås i saknad af den sammanhållande och oafåtliga ingripande kraft, som en särskild stiftstyrelse skulle ega.» Jag föreställer mig, att detta yttrande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, som säkerligen bättre än någon annan känner till alla förhållandena deruppe, bör för kammaren ega mera värde och betydelse vid bedömandet af den föreliggande frågan än herr Palmes påståenden och uttalanden.

Herr Palme sade vidare, att det är genom jernvägar och lättare kommunikationer, som vi skola främja den svenska kulturen deruppe. Jag ber att deremot få erinra, att det här är fråga om ett arbete på den andliga odlingens område, hvilket arbete visserligen kan främjas och underlättas af vidgade kommunikationer, men ingalunda af demersättas.

Konungen och Riksdagen hafva med kraftig hand biträdt Norrland i dess materiella utveckling genom att anslå rikliga summor för detta ändamål. I dag gäller det Norrlands andliga utveckling. De summor, som därför fordras, äro visserligen icke stora, men ändamålet är dock stort. Jag vågar därför, i betraktande af detta vigtiga mål, till kammaren framställa den vördsamma anhållan, att den ville bifalla utskottets förslag, till hvilket jag, herr grefve och talman, ber att få yrka bifall.

Herrar Öberg och Mustaparta instämde häruti.

Herr Lundell: Ja, så vidt jag kunnat finna, ha både folket och presterna på Gotland önskat att få behålla sin biskop. Presterna ha tydligt ådagalagt detta i en broschyr, som utdelats till oss i kammaren; och jag skulle från folkets synpunkt vilja framhålla, hvilka fördelar det kan vara att hafva en biskop på icke allt för långt afstånd. Jag tror visserligen att, om kommunikationerna icke vore så dåliga mellan Kalmar och Visby, det skulle vara alldeles tillräckligt att hafva en biskop för Kalmar och Visby nuvarande stift, men, som vi veta, är det mycket svårt att komma der emellan vissa tider på året, i synnerhet för folket; och då tror jag, att det mycket väl skulle kunna inträffa, att presterna blefve alltför sjelfsväldiga, om icke folket någon gång kunde vända sig till en chef för dem. Presterna ha ju likasom alla andra menniskor sina fel och svagheter, men det kau ofta nog ställas till rätta ganska enkelt, om man kan vända sig till deras chef och framhålla missförhållandet. Han kallar då in presten och talar vid honom om hvad man kan ha att klaga på; och är det en hygglig biskop, så ställer han nog allt till rätta utan både åtal och andra svåra tillställningar. Och jag får säga, att jag icke lärt känna annat än hyggliga biskopar, och jag tror, att de äro så i allmänhet.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Jag är nu icke alls hägad för, att man skall öka administrationskostnaderna hvarken i ett eller annat afseende, jag tror tvärtom, att man kan göra indragningar på många håll, och att man särskildt skulle kunna göra indragningar, som motsvara det här nödiga beloppet. Ty annat än en penningefråga tror jag icke detta vara för de allra fleste, som sätta Hernösands stifts delning i sammanhang med en sammanslagning af Visby och Kalmar stift. Att någon afvoghet mot biskopar och prester skulle göra sig gällande i fråga om det här förslaget att sammanslå stiftet, tror jag icke så mycket på, utan det är nog en penningefråga.

Jag skall nu be att få framhålla en indragning, som kan göras utan olägenheter, nemligen att draga in en kronofogde och en häradsskrifvare på Öland. Jag har sett, att tre fjerdedelar i antalet af våra fögderier äro större och folkrikare, än hvad Öland som ett fögderi skulle bli, äfven om man drog in dessa båda platser. Denne kronofogde och denne häradsskrifvare kosta ungefär 8.000 kronor, men dem har man icke mera nytta af, än om man placerade och aflönade femton eller tjugu man att gå fram och åter med vattenspannar och taga vatten i Östersjön på östra sidan Öland för att sedan bära det tvärs öfver landet och slå det i sjön på vestra sidan af Öland. Och jag anser, att mera nytta måtte man väl ha af en biskop på Gotland, der både folket och presterna i högsta grad önska få behålla sin stiftsstyrelse.

Det finnes vidare här en olägenhet att förebygga. »Fäfang gå lärer mycket ondt», heter det; och då kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän finnas anställda å Öland till ett större antal än som erfordras för deras egentliga göromål, så för att få någon syssel-

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

sättning företaga de sig, enligt hvad man berättat för mig, att i alldeles oträngda fall trakassera folket med åtal i väghållningsfrågor och dylikt. Jag tror därför, att folket icke skulle vara emot en indragning i detta hänseende, och det vore ej till skada på något sätt, utan man på samma gång sparade pengar och gjorde det bättre.

Den der kronofogden och häradsskrifvaren på Öland kosta, som jag sade, ungefär 8,000 kronor, och mera lär man icke kunna spara genom att indraga egen stiftsstyrelse för Gotland. Man kunde nog draga in ett par länsmän också på Öland; det skulle göra ändå mera besparing, utan att jag tror, att det skulle väcka något befogadt missnöje. Men deremot väcker man ju med det här förslaget missnöje på hela Gotland, både bland folket och presterna. Deremot finnas för många prester på Gotland; det tror jag alla erkänna, och vid samtal med riksdagsmän har jag hört sägas, att, om man kunde draga in en tjugu prester, vore de gerna med om det, men en biskop behöfva de för att hålla styr på alla presterna, som de hafva, och det äfven om man minskade nuvarande antalet något.

I fråga om delningen af Hernösands stift tror jag, att alla skäl tala för, att detta måste ske. När folket har ökat sig så pass, måste det vara för besvärligt att sköta det stora området i ett stift. Jag tror delningen vara nödig, oafsedt om man kan göra en sammanslagning af stift på annat håll eller icke. Derfor skall jag yrka bifall till utskottets förslag; och för att få medel att betäcka utgifterna rekommenderar jag, att man i stället gör någon indragning på annat håll, som utan att medföra olägenheter kan vara lika effektiv och lika renderande för statsverket som att draga in biskopen på Gotland.

Herr Larsson i Fole: Herr grefve och talman, mine herrar! Här hafva skäl framhållits af mera framstående talare emot det förslag, som framkommit om sammanslagning af Visby stift med Kalmar, så derom kan icke vara mycket att säga. Att gotlänningarne icke efterträ en sådan sammanslagning, det framgår ju tydligt och klart deraf, att der varit biskopsstift och stiftsstyrelse på Gotland i öfver tre hundra år; och vi ha icke haft någon olägenhet derutaf. Men man kan inse, att många besvär och många olägenheter skulle inträffa, i fall en sådan sammanslagning skulle ske, som nu har föreslagits. Jag håller därför före, att det är fullt skäl för att, så länge någon statskyrka finnes, ett särskildt Visby stift ock bör vara bestående.

Herr Olof Jonsson i Hof sade i sitt anförande, att det förundrade honom, att det icke kom något förslag från Gotland angående sammanslagning af de små pastoraten och minskning af presternas antal. Ja, en sådan tanke har nog gjort sig gällande äfven bland gotlänningarne, men det är lättare sagt än gjordt att genomföra ett sådant förslag. Gotland har nemligen under en förutvarande — jag kan gerna säga — stormagtstid byggt så ofantligt många kyr-

kor och bildat små socknar, till följd hvaraf kyrkorna också blifvit byggda små. De äro utmärkta byggnader och ha väckt stor uppmärksamhet bland många från fastlandet och äfven utom riket. Ehuru vi ha många prester, har nu i allmänhet hvarje prest två socknar att predika i, och somliga tre. Skall nu en ytterligare sammanslagning ske, så kunna presterna naturligtvis icke predika i ändå flera kyrkor. Då skall en del af kyrkorna förstöras och en del vara kvar, men de, som äro kvar, blifva då för små; de kunna icke rymma den folkmängd, som då skall hållas der. På det sättet skulle hvarenda kyrka raseras, och i stället byggas andra och större. Men det är som sagdt icke så lätt att göra en sådan sammanslagning; det inser den, som känner förhållandena på Gotland.

En talare framhöll ett exempel på, att en biskop kan vara riksdagsman och hållas här vid Riksdagen fyra månader om året utan afsaknad för stiftet, och sade, att han på den grund tyckte, att det ej heller borde vara någon afsaknad på Gotland, om de ej hade någon biskop alls. Ja, men det är icke allenast biskopen, vi vilja behålla. Är biskopen vid Riksdagen, fins det dock en stiftsstyrelse i stiftet ändå. Men i Visby skulle vi nu förlora både biskop och stiftsstyrelse; och det är ett helt annat förhållande.

Jag har ingenting vidare att tillägga, än att jag vill uttala den tanke, som vi på Gotland hysa om saken, genom att yrka bifall till utskottets förslag. Ty att en delning bör ske uppe i Norrland anser jag vara något, som alla skäl tala för. Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Mine herrar! Jag anser mig icke kunna underlåta att yttra några ord i denna fråga, innan diskussionen avslutas, ehuru å andra sidan jag måste medge, att alla de skäl, som kunna anföras till stöd för Kongl. Maj:ts proposition, på det både fullständigaste och skickligaste sätt redan blifvit framförda. Men jag anser det vara en em-betspligt att påminna om hvad jag sade vid 1893 års riksdag, och som äfven af en och annan talare här blifvit upprepadt: Sällan har Kongl. Maj:t förelagt Riksdagen en viktigare fråga än den nu föreliggande. Det gäller här intressen af den största betydelse, hvilka kammaren genom sitt beslut antingen skall främja eller skada.

Den efterskörd, jag med afseende å argument har att göra, är mycket obetydlig, men det är dock några saker äfven i det afseendet, som jag anser mig böra upptaga.

Det har framhållits här, att konsistorierna i Linköping och Kalmar ha tillstyrkt en förening af Visby och Kalmar nuvarande stift. Ja, det står så i utskottets utlåtande och det står så i Kongl. Maj:ts proposition, från hvilken utskottets ord äro hemtade. Men, mine herrar, der står äfven det ytterst viktiga tillägget: »under förutsättning, att Hernösands stifts delning ej lüte sig genomföra utan rubbning af stiftsindelningen i södra delarne af riket». Läger

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

man *tillräckligt* märke till denna inskränkning, så betyder domkapitlens tillstyrkan icke synnerligen mycket. Ärendet var, såsom herrarne torde erinra sig, och såsom äfven finnes omförmäldt i utskottets utlåtande, remitteradt både till Linköpings, Visby, Kalmar och Vexjö domkapitel, emedan det var flera olika alternativ, som man ansåg böra komma under utredning. Att Linköpings och Kalmar konsistorier skulle vara mest villiga att bland dessa alternativ tillstyrka en sammanslagning af Visby och Kalmar stift, är lätt begripligt. Linköpings domkapitel hänvisar till det stiftets storlek redan nu och på grund deraf säger det, såsom äfven i utlåtandet står omnämndt, att Visby stifts förening med Kalmar stift vore vida lämpligare än dess förening med Linköpings stift. Ty äfven *efter* en sammanslagning af Kalmar och Visby stift blefve det nya stiftet ett litet stift. Kalmar domkapitel säger ungefär detsamma, att båda stiftet efter sammanslagningen skulle bilda ett litet stift, och detta är ju obestriddigen sant. Men nog har Kalmar domkapitel dervid haft den tanken: »det är vi, som komma att utgöra hufvuddelen, och det är Gotland, som kommer att bli bihang.» Men ställer man den frågan till Kalmar stifts konsistorium, om icke, när det i Visby finnes biskopsgård, men i Kalmar blott domprostgård, vi då skola låta biskopen öfver det sammanslagna stiftet bo kvar i Visby och taga Kalmar nuvarande stift till bihang, så är jag säker på, att utlåtandet skulle få en mycket förändrad lydelse.

I fråga om denna sammanslagning af Kalmar och Visby stift kan ju ingen förneka, att, kunde man utplåna historiska och geografiska förhållanden, kunde man särskildt flytta Gotland lika nära intill Kalmar som Öland ligger, så skulle en sådan sammanslagning vara åtminstone ojemförligt lättare än under nuvarande förhållanden. Men både på grund af historiska och geografiska förhållanden och folkets på Gotland och presternas på Gotland enstämmigt uttalade åsigt anser jag nu, att det skulle vara en allt för hårdhänt åtgärd af Riksdagen att fortfarande yrka på en dylik sammanslagning. Ty hvad står på den motsatta sidan, mine herrar? Jo, der stå några utgiftposter, som — om man tager till dem riktigt fullständigt — lyda ungefär så här: till en biskop aflöning och bostad 13,500 kr., som kunna tagas ur biskopslöneregleringsfonden och därför icke direkt behöfva trycka på budgeten; vidare ett belopp af 8,100 kr. årligen och för en gång 3,500 kr., jemte ett amanuensarfvode å 600 kr. tills v dare.

Det har talats om, att principen att slå i hop små stift vore viktigare och mera beaktansvärd än den här föreliggande frågan att dela Hernösands stora stift. Jag har i det fallet en motsatt uppfattning. Ty jag anser, att Hernösands stifts delning är så trängande nödvändig — något, som har ådagalagts mångfaldiga gånger — att principen att slå i hop små stift är af ojemförligt mindre betydelse, enkanerligen som det för närvarande blott gäller, att icke

låta tillämpningen af denna princip hindra genomförandet af en förändring, som allmänt erkännes såsom nödvändig.

Det har äfven sagts, att det är skolläraryne och presterna der uppe i Finnmarkerna, till hvilka vi skola sätta vår lit, och ej biskopen, ty han är blott en expeditiönskarl. Jag skall begagna tillfället att fästa mig vid dessa uttryck, därför att de äro ganska tjenliga såsom utgångspunkt för en liten belysning af hithörande förhållanden. Det är verkligen skolläraryne och presterna, som skola vara våra pionierer der uppe, och icke blott det, utan de skola allt fortfarande i det dagliga lifvet, i ur och skur, i mörker och köld bära dagens tunga. Men fråga dessa skolläraryne och fråga dessa prester: »Viljen I hafva en biskop i Luleå eller icke?» och jag är förvissad om, att de med en mun skola svara: »Jo, för allt i verlden, gifven oss en biskop i Luleå, som derigenom kommer att bo på dragligt afstånd från oss, en man med auktoritet och omdöme, med intresse och sakkunskap i våra angelägenheter, så att vi kunna vända oss till honom för att få hjälp och stöd i vårt många gånger tunga, för att icke säga tröstlösa arbete.» Det är så långt ifrån förhållandet, att en biskop blott är expeditiönskarl, att det väl egentligen är sådant arbete, som minst upptager honom, åtminstone så vida man tager ordet expedition i dess rätta bemärkelse. Hans uppgift är att upptäcka fel, brister och svagheter, uttänka medel för dessas afhjelpande och sedermera se till, att, när man träffat en klok åtgärd, denna åtgärd äfven blir praktiskt och effektivt genomförd. Man har, mine herrar, mången gång talat om, att biskoparne kunde helt och hållet undvaras. Jag tror dock, att man kan säga, att det talet numera har börjat höras mycket mindre än förr, och hvarför? Jo, därför, att biskopsembetet nu för tiden sannerligen icke är någon sinekur. I våra af kyrkliga stridigheter upprörda tider har biskopen sannerligen både tillräckligt med bekymmer och tillräckligt att göra. Och den, som med erfarenhet och opartiskhet vill bedöma biskoparnes sätt att nu för tiden sköta sina åligganden, skall erkänna, att hos dem finnes en betydande förmåga att kunna gagna såsom enande och ledande krafter, manande, der lojhet visar sig, och hejdande, der möjligen ett öfverdrifvet eller missledt nit försöker göra sig gällande.

Hvad har, frågas det, inträffat, sedan detta ärende förelåg vid 1893 års riksdag? Det har först och främst tillkommit två års erfarenhet om den ohållbara ställningen der uppe i Norrland. Hvad jag vidare vill framhålla såsom den omedelbara och för mig kärkomna anledningen till, att jag hos Konungen tillstyrkte förnyandet af denna kongl. proposition, var den framställning till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som framlemnades vid förra årets riksdag af samtliga riksdagsmän från de fyra norrländska länen. Deri framhölls vigten och nödvändigheten af Hernösands stifts delning; deri talades, förståndigt nog, icke om någon sammanslagning af andra stift, men skulle det finnas en fullgiltig grund för fram-

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

lemnande af en sådan framställning, var det väl den, att man ansåg denna delning vara det framför allt vigtiga och det andra af mindre betydelse.

Likaledes ber jag att få säga herrarne: låten icke förleda eder af något tal om, att kyrkomötet söker att obehörigt begagna sin magt. Nog har Riksdagen tillräcklig magt gent emot kyrkomötet; och kan Riksdagen afhålla sig från att missbruka sin magt, icke är det någon fara för, att kyrkomötet någonsin kommer att öfverflygla Riksdagen.

Jag skall be att få göra några tillägg beträffande de faktiska förhållandena i Hernösands stift, sådana som de hafva tett sig för mig under min embetsutöfning. Det är en så oerhörd skilnad, både med hänsyn till mängden och beskaffenheten, mellan de mål, som komma från Hernösands stift, och dem, som komma från andra stift, att det helt enkelt icke är någon jemförelse. Detta är följderna af den stora arealen och de dåliga kommunikationerna, såsom jag fortfarande vill framhålla, ty om man än bygger jernvägar — såsom man redan gjort till Luleå — och fortsätter dermed till Haparanda, så underlättar detta visserligen i betydlig grad samfärdseln i riktning från norr till söder, men både åt öster och vester ha de norrländska länen så svåra kommunikationer, att vi icke vidare riktigt känna någon motsvarighet dertill i mellersta och södra Sverige. Och jag säger, såsom en ledamot af denna kammare från Norrland sade vid 1893 års riksdag, att detta förhållande kommer att fortfarande i en mansålder eller mansåldrar, hvilketdera det nu var, han sade. På de ökade kommunikationerna särskildt kunna vi således för närvarande ej bygga mycket. Härtill kommer den alldeles ovanliga utvecklingen, som i Norrland eger rum och hvilken bereder både landshöfdingeembeten, biskop och konsistorium samt derefter Kongl. Maj:t mycket stora svårigheter. Vi ha redan förut af en talare hört beskrivas de svårigheter, som uppstå, när det är fråga om att slå ihop två små församlingar. Men hvad tro herrarne, att det betyder att dela församlingar? De målen äro, när de komma in till ecklesiastikdepartementet, sedan de förut kräft en oerhörd möda, riktigt digra och ofta nog både tio år gamla och äldre. I dem behandlas frågorna om att bestämma gränserna för de nya församlingarna, bygga nya kyrkor, inrätta nya boställen och skaffa nya präster. Ty naturligtvis är behovet af präster ojemförligt mycket större, när befolkningen är spridd öfver en sådan stor yta, än om den är mera koncentrerad. Jag har hört från det sakkunnigaste håll, att det i Hernösands stift i närvarande stund kan anses behöfvas ytterligare 40 à 50 nya presterliga beställningar. Det arbete, som ligger mellan detta behofs konstaterande och detta behofs tillfredsställande, kommer att taga upp en biskop i Hernösand och en i Luleå, och det så fullständigt, att de sannerligen få tillräckligt att göra och tillräckligt att tänka på.

Äfven jag vill något litet påpeka den rent ekonomiska synpunkt,

som sammanhänger med denna fråga. Å åttonde hufvudtiteln är för närvarande till lappmarks ecklesiastikverk uppfördt ett förslagsanslag af 55,000 kronor och till folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar ett dylikt anslag på 45,000 kronor. Det är klart och gifvet, att genom ett förståndigt användande af dessa medel en biskop i närheten af dessa trakter skulle kunna åstadkomma, att man med ifrågavarande summor kunde vinna vida bättre resultat, än man under för handen varande förhållanden är i stånd till.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

När jag ställer upp å ena sidan behofvet af Hernösands stifts delning och å andra sidan förslaget att sammanslå Visby och Kalmar stift, tycker jag, att de båda lederna mycket litet komma att uppväga hvarandra. Det förefaller mig verkligen underligt, att åtskilliga af herrarne skola vara så rädda för bildandet af ett nytt biskopsstift. Jag får säga, att, när anledningen dertill är en sådan som den, hvilken nu föreligger, nemligen att en förr öde bygd allt mer och mer håller på att förvandlas till ett odladt land, det verkligen är ett ämne till glädje att behöfva vidtaga de åtgärder, som fordras för att låta de andliga intressena vårdas jemnsides med den ekonomiska utvecklingen, som är för våra förhållanden oerhörd.

På grund af hvad jag nu sagt, hemställer jag till kammareren eller — rättare sagt — är jag förvissad om, att den skall uppskatta frågans hela betydelse och innebörd samt i öfverensstämmelse dermed afgifva sitt votum.

Herr von Friesen: Herr talman, mine herrar! Här ha anförts så många vackra skäl för inrättande af det nya biskopsdömet, skäl, som aldrig pläga tryta, i synnerhet då det gäller att få ett nytt högre embete till stånd. För min del anser jag, att såväl de närvarande svårigheterna i Hernösands stift som äfven de med sammanslagningen af Visby och Kalmar stift förenade svårigheterna blifvit öfverdrifna.

Hvad delningen af Hernösands stift beträffar, har jag en gång förut sagt, att det nog kan vara skäl, som tala för saken. Men jag vill ej gå längre; jag vill ej påstå, att en sådan delning är nödvändig.

Huru stort ett stift lämpligen bör och kan vara, är icke lätt att säga, det beror i mycket på, huru stiftsstyrelsen är organiserad. Det förefaller mig nu, som om det starkt skulle kunna sättas i fråga, om icke en stiftsstyrelse med en någorlunda efter behofvet lämpad organisation uti Hernösand skulle kunna göra större nytta äfven för den nordligaste delen af Sverige än en stiftsstyrelse med en förknappad organisation i Luleå. Det är ju också, som herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet riktigt har framhållit, icke stiftsstyrelsens sak att lägga sig uti alla möjliga detaljer, utan den skall uppträda ordnande och organiserande, och detta kan den med framgång göra äfven i ett stort stift, blott den har till-

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

räckliga organ därför. Allt beror på stiftsstyrelsens egen organisation. Det bevisas också af den olika omfattning, som stiftet äfven i vårt land hafva. De mindre stiftet kunna alldeles icke jemföras med de större. Och om vi gå till andra länder, skola vi der finna samma olikhet med afseende på stiftens storlek. I somliga länder äro stiftet ganska små; i andra länder åter äro de kyrkliga förvaltningar, som motsvara stiftsstyrelserna hos oss, mycket mera omfattande än de största stift, som finnas i Sverige, åtminstone hvad folkmängden beträffar. Hvad arealen angår är det väl sant, att Hernösands stift kanske är det största i verlden, om man nemligen räknar med hela den stora areal af ödemarker, som finnes der uppe i landet; dock finns det nog, om man räknar ödemarkerna med, stift med ganska stor areal äfven uti andra länder.

Såsom skäl för Hernösands stifts delning har man anfört svårigheterna med afseende på kommunikationerna. Att då Riksdagen gjort så mycket för kommunikationerna i Norrland, och då man hoppas, att Riksdagen skall ytterligare göra mycket för dessa kommunikationers förbättrande, anföra detta skäl nu särskildt i våra dagar, det förefaller mig icke vara riktigt. Förut har man kunnat säga, att det dåliga kommunikationsväsendet lagt öfvervinneliga svårigheter i vägen för de nordliga delarnes af stiftet förvaltning från Hernösand, men dessa svårigheter äro nu i hög grad utjmnade.

Hvad beräffar förhållandena med lapparne och med den finsktalande delen af befolkningen, så är det sant, att dessa medföra särskilda svårigheter. Men också äro redan ifrån Riksdagens sida utomordentliga åtgärder vidtagna för häfvande af dessa svårigheter. Riksdagen har icke varit döf för framställningar rörande den saken, och jag kan tillägga, att det varit en stor förtjenst hos Hernösands domkapitel, att det så nitälskat för denna sak, att Riksdagen satts i tillfälle att i detta hänseende vidtaga erforderliga åtgärder.

Nu frågar jag emellertid: om det gäller att se till, huru skolorna t. ex. i de finsktalande bygderna skötas, är det icke då bästa sättet att anställa en driftig folkskoleinspektör, som öfvervakar dessa skolor? Skall icke en sådan person på det området kunna göra mera än hvad stiftsstyrelsen kan göra? Och hvad lappmarkens befolkning beträffar, antager jag, att stiftsstyrelsen, hvad detaljerna beträffar, kommer att få mycket litet att göra med denna nomadiserande befolkning.

Jag kan sålunda ej finna annat än att de skäl, som blifvit anförda för nödvändigheten af Hernösands stifts delning, äro mycket öfverdrifna, och att, om svårigheter för närvarande finnas, dessa mycket väl kunna afhjelpas med bibehållande af den nuvarande stiftsstyrelsen, derigenom att åt dess organisation gifves den utveckling, som, på grund af att göromålen hafva blifvit ökade, skulle kunna anses erforderlig.

Jag anser äfven, att de svårigheter, som blifvit resta emot ett sammansläende af Visby och Kalmar stift, äro öfverdrifna. Det

förefaller mig, som om man här icke, såsom några talare velat göra, finge fästa alltför stor vikt vid de uttalanden, som gjorts från det gotländska hållet i en sådan fråga. Ty det kostar bra litet att skriva sitt namn på petitioner, då man egentligen ej därför bär något ansvar. Att vid en sådan lokalfråga som denna det för ögonblicket utan den minsta svårighet skall kunna uppröras en liten storm, kan man lätt tänka sig; men sedan saken är afgjord, kommer den stormen utan tvifvel snart att lägga sig.

Viktigare skulle väl de svårigheter vara, som ligga i kommunikationerna emellan Gotland och fastlandet. Men äfven dervidlag förbiser man, att på senare tider — om jag jemför förhållandena nu och år 1570, hvilket jag tror var ett årtal, som åberopades af en talare — vi hafva gått bra mycket framåt i kommunikationsväsendet på dessa 326 år, som jag tror den ärade talaren räknade dem till. Äfven detta anser jag, man bör taga i betraktande vid den här frågans afgörande. Vi äro äfven beredda att ytterligare förbättra kommunikationsväsendet mellan Gotland och fastlandet; ja, jag för min del skulle redan vid denna riksdag varit beredd dertill, om fråga derom blifvit väckt. Den ärade talaren på visbystadsbänken nämnde, att det under snöstorm kan hända, att telegrafförbindelsen mellan Gotland och fastlandet blir afbruten. Såväl han som jag önskar, att vi måtte få en andra telegrafförbindelse till Gotland utom den, som redan finnes, såväl han som jag önskar, att det, så fort tekniken det medgifver, måtte upprättas en telefonförbindelse mellan fastlandet och Gotland. Kommunikationerna med Gotland förbättras oupphörligt, och dertill bör man helt visst taga hänsyn, då det gäller att afgöra en sådan fråga som denna.

En ärad talare på kalmarlänsbänken förebrädde motionären dertill, att denne i sin motion skulle hafva sagt, att Kalmar domkapitel hade tillstyrkt sammanslagningen af Visby och Kalmar stift; motionären skulle helt och hållet hafva förbisett, att Kalmar domkapitel gjort detta endast under förutsättning, att en sådan sammanslagning vore nödvändig för att Hernösands stift skulle kunna blifva deladt.

Jag har nu ej motionen till hands, men jag antager, att den rätt citerats i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, der det på sid. 18 just står, att »numera förslaget beträffande Visby stifts sammanslagning med Kalmar stift — under förutsättning att Hernösands stifts delning ej läte sig genomföra utan rubbning af stiftsindelningen i södra delarna af riket — tillstyrkts af domkapitlen i Kalmar och Linköping». Om detta motionärens yttrande verkligen är riktigt återgifvet i det sammansatta utskottets utlåtande, skulle man ju hafva kunnat önska, att den värde talaren, innan han klandrade motionären, hade tagit reda på hvad uti motionen fans skrifvet.

Herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet sade, att om man lade märke till och ströke under denna förut-

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forta.)*

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

sättning, låge ej mycket uti Kalmar domkapitels tillstyrkande. Ja, det ligger något uti det, nemligen att Kalmar domkapitel uttryckligen säger, att en sammanslagning af Kalmar och Visby stift icke möter oöfvervinneliga svårigheter. Detta är väl för frågans bedömande af den allra största betydelse. Kalmar stifts domkapitel säger tillika, att det så mycket hellre kan afgifva detta omdöme, som det uti en del af stiftet, nemligen Öland, har exempel på, huru som det mycket väl går för sig att utöfva stiftsstyrelsen öfver ett område, äfven om kommunikationerna dermed under någon tid äro afbrutna. Derför tror jag, att man ej får underskatta betydelsen af det tillstyrkande, som af Kalmar stifts domkapitel har blifvit afgifvet.

Herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet nämnde också, att om man hade tillfrågat Kalmar stifts domkapitel, om det ville vara med om att biskopen flyttades från Kalmar till Visby, skulle domkapitlet utan tvifvel hafva svarat nej. Nå, nu frågar jag, om detta verkligen skulle varit så underligt, då man tager i betraktande de olika stiftsdelarnes storlek. Kalmar stift har en folkmängd af 150,000 personer och Visby stift en folkmängd af 50,000 personer. Då förefaller det mig blott med hänsyn härtill naturligt, att, om de båda stiftens sammanslås, stiftssätet skall vara i Kalmar och ej i Visby. Jag är således aldeles ense med statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet deruti, att Kalmar domkapitel icke skulle vilja, att stiftsstyrelsen flyttades till Visby, men jag anser, att domkapitlet skulle hafva mycket objektiva skäl för en sådan sin uppfattning, och icke allenast lokalpatriotiska skäl.

Här har framdragits ett exempel från förra riksdagen, huru man tog hänsyn till befolkningens åsikter, när det blef fråga om att i judicielt hänseende flytta en del af den befolkning, som lydde under Svea hofrätt, till Göta hofrätt. Det kan vara sant, att man det gjorde, om jag än icke kan erinra mig, på hvilket sätt man erhöll kännedom om »befolkningens» åsikter. Men man glömmar härvidlag, att den saken kunde ordnas på ett annat lämpligare sätt utan ökade kostnader, nemligen derigenom att man flyttade en division från Göta hofrätt till Svea hofrätt. Om det vore möjligt att flytta en del af biskopen i Visby till Luleå, skulle frågan här ställa sig på samma sätt; men detta är ju en orimlighet. Det förefaller mig således, som om den jemförelsen här icke borde hafva framdragits.

Man har vidare förebrått motionären och reservanterna, att de just hafva fäst sig vid sammansläendet af Kalmar och Visby stift, när man, som en ärad talare på stockholmsbänken nämnde, »har mycket annat att välja på». Jag säger nu, som jag sade vid 1893 års riksdag: kan man göra regleringen af Hernösands stift utan att öka biskoparnes antal, så har jag ingenting emot, att man verkställer indragningen på annat sätt, än som i motionen är föreslaget.

Men det vi lägga vikt på är, att här skall blifva en omreglering och icke en tillökning af stiftens. Då vi ställt oss på denna ståndpunkt, har det emellertid äfven varit vår skyldighet att hänvisa på möjligheten af en dylik åtgärd, och det är denna möjlighet, som vi egentligen här hafva velat betona. Och jag tror icke, att någon kan påstå, att den möjligheten icke förefinnes.

Man har gått så långt, att man sagt, att det vore en rättskränkning emot gotländingarne, om man nu toge ifrån dem deras stiftsstyrelse. Det förefaller mig dock vara bra besynnerligt, om icke Riksdagen med afseende på statens embeten skulle få vidtaga de omregleringar, som kunna vara lämpliga, utan att dervid rätta sig efter de rent lokala önskingarna.

Man har också sagt, att man icke egentligen skulle göra någon besparing, åtminstone ingen att tala om, genom sammansläende af Visby och Kalmar stift. Det synes mig dock, som om man härvidlag glömmar en högst väsentlig sak, som jag i likhet med en ärad talare på kalmarlänsbänken vill framhålla, nemligen att stiftsstyrelsen icke allenast består af biskopen, utan äfven af konsistorium. Och huru erhållas konsistorier i dessa städer, Visby och Luleå? Jo, i Visby utgöres konsistoriet helt och hållet och det skulle i Luleå till den öfvervägande delen utgöras af lektorer vid det allmänna läroverket. Det är icke endast på ett ställe, som stiftsstyrelsen nödvändiggör bibehållandet af det högre allmänna läroverket, oakadt ett högre allmänt läroverk annars icke skulle vara på platsen behöfligt. Särskildt vill jag hemställa till herrarne, då jag här af en uppgift i Pedagogisk tidskrift för 1895 ser, att Visby allmänna läroverk höstterminen 1895 hade 38 lärjungar i klasserna 6: 1, 6: 2, 7: 1 och 7: 2 på latin- och reallinierna, huruvida det verkligen funnes skäl att bibehålla lektorerna vid detta läroverk, om deras bibehållande icke vore nödvändigt för stiftsstyrelsens skull.

Nu stå vi i begrepp, eller åtminstone en del af kammaren önskar att på samma sätt fastslå bibehållandet af ett högre allmänt läroverk i Luleå. — Ja, ett allmänt läroverk bör nog äfven i min tanke allt framgent finnas i Luleå, men ett högre sådant är numera i och för sig icke behöfligt derstädes, och jag skulle icke utan vidare vilja fastslå bibehållande af lektorer der genom att nu i staden anordna en stiftsstyrelse. I Luleå är antalet lärjungar i 6:e och 7:e klasserna, d. v. s. i de fyra öfversta klasserna, tillhoppa 39. Det synes mig åtminstone, som om man, när man vill slå fast lektorerna vid Luleå läroverk, icke borde vara obenügen att möjliggöra borttagande af lektorerna i Visby. Om jag ser på ett betänkande, som i dag inkommit på kammarens bord, angående omorganisation af de allmänna läroverken, finnas deri visserligen mycket stora differenser, men derom tyckas dock alla vara eniga, att gymnasiernas antal borde i högst betydlig mån inskränkas, och utskottet anser till och med, att det borde finnas högst 20 gymnasier i riket. Men om det skall vara högst 20 gymnasier i riket, så frågar jag: kan det då vara

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

rimligt att bibehålla sådana små gymnasier som de i Visby och Luleå? Om nu också en stiftsstyrelse i Luleå gör bibehållandet af gymnasiet derstädes nödvändigt, så bör man åtminstone icke genom att yrka på bibehållande af stiftsstyrelsen i Visby ovilkorligen fastslå dervarande gymnasiets bibehållande.

Denna fråga har sålunda mycket större innebörd, än man möjligen vid första påseende kan tycka.

En ärad talare på kalmarlänsbänken förebrådde en af mina medreservanter, att han här hade velat göra gällande en känsla, som — jag minnes icke rätt hvilket uttryck han använde — han med rätta klandrade, nemligen magtlystnaden. Jag undrar dock, om han själf dervid var riktigt öm om tillmötesgående gent emot andras åsikter, då han gaf den föregående talarens uttalande en sådan färg. Det förefaller mig, att då Riksdagen bevakar sina fri- och rättigheter, så sker detta icke af magtlystnad, utan af omtanke för landets bästa; och en bland Riksdagens icke allenast rättigheter, utan äfven skyldigheter är att tillse, att en klok statshushållning eger rum. Äfven om kyrkomötet, som icke har med statshushållningen att göra eller behöfver taga hänsyn till denna, har en uppfattning i denna fråga, förefaller det mig, att Riksdagen ändock bör hafva rätt att se frågan från sin synpunkt.

Herr talman! Jag nämnde i början af mitt anförande, att olägenheterna af att bibehålla Hernösands stift, sådant det nu är, blifvit öfverdrifna, och jag nämnde också, att jag ansåg, att skälen emot en sammanslagning af Visby och Kalmar stift blifvit öfverdrifna. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det bör möta någon afsevärd betänklighet att nu något uppskjuta frågan om Hernösands stifts delning, ett uppskjutande, hvari kyrkomötet har lika stor del som Riksdagen. Icke heller kan jag finna, att det är något origtigt i att allt jemt fästa vid denna delning af Hernösands stift villkoret om föreningen af två andra stift, hvilka i alla fall tillsammans skulle bilda ett af de allra minsta stiften i riket. Under sådana förhållanden anser jag mig med skäl kunna yrka bifall till motionärens förslag.

Herrar *Eriksson* i Bäck, *Folke Andersson* och *Hahn* förklarade sig instämma med herr von Friesen.

Herr N. Petersson i Runtorp: När denna fråga senast var föremål för Riksdagens behandling, eller år 1893, hade jag den äran att vara ledamot af det utskott, som hade att yttra sig öfver densamma, och jag hyste då samma åsigt, som reservanterna nu göra, emedan jag ansåg det vara möjligt att göra en sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Men jag vill nu öppet bekänna, att jag fått lof att öfvergifva denna min ståndpunkt, sedan jag fått kännedom om all den motvilja, som finnes emot denna sammanslagning, och efter det jag läst den broschyr, som vi fått oss tillsänd från

Gotland. Jag anser sålunda numera det vara högst olämpligt att gent emot åsigtarna hos alla de personer, som blifvit hörda i detta ämne, gå så våldsamt till väga, så att man fortfarande skulle yrka på denna sammanslagning. Det synes mig, som om man för befolkningens åsikter i en hel provins borde hysa den respekt, att man icke påtvingar dem något, som de icke vilja hafva, såsom fallet är med den ifrågasatta sammanslagningen.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

När jag nu icke kan göra detta, blir den andra frågan den, om Hernösands stifts delning är nödvändig. Jag vill då säga, att jag är en af dem, som tro på Norrlands framtid och på dess utveckling. Om det, såsom känt är, redan nu finnes behof af en delning af Hernösands stift, kan man väl förstå, att detta behof framdeles skall blifva ännu starkare, och då är det väl icke skäligt att längre uppskjuta afgörandet af denna sak. På detta sätt skola vi der uppe vinna en del af vårt land, och vilja vi behålla denna del tillsammans med landet i öfrigt, måste vi låta befolkningen der uppe blifva delaktig i våra institutioner, så att den kommer att lefva under samma former som det öfriga landet.

Jag tror sålunda, att alla skäl tala för att denna fråga icke längre uppskjutes, utan nu afgöres i enlighet med utskottets förslag.

Jag har velat nämna detta, då jag förut varit med om Hernösands stifts delning endast på det vilkor, att Kalmar och Visby stift sammansloges till ett. Men då jag, såsom sagdt, nu vet, att en sådan sammanslagning väckt stor motvilja, synes det mig icke rätt, att vi längre hålla derpå. Det är för öfrigt icke blott gotlänningarne, som äro emot denna sammanslagning, utan jag har också från åtskilliga andra håll hört, att man icke är benägen för något sådant.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen *Östberg* instämde häruti.

Herr Waldenström: Såsom herrarne alla nogsamt veta, har jag personligen icke haft att glädja mig åt mycken vänskap från de svenska biskoparnes sida, så att jag ur denna synpunkt skulle kunna känna mig frestad att gifva min röst för att öka deras antal. På samma gång får jag tillägga, att jag tycker, att förslaget om sammanslagning af Visby och Kalmar stift är särdeles tilltalande. De skäl, som anförts för detsamma, synas mig också vara mycket kraftiga. Både Kalmar och Linköpings konsistorium hafva derjemte förklaradt, att hindren för en sådan sammanslagning icke äro oöfvervinneliga. Att gotlänningarne allmänt uttalat sig deremot, det förstår jag. Jag kan icke heller neka, att man bör fästa något afseende dervid. Men icke har man skäl att, såsom en talare nyss gjorde, kalla det för en rättskränkning, om Riksdagen skulle besluta sammanslagningen.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Emellertid har frågan äfven en annan sida, hvilken för mig är bestämmande, och detta ehuru jag mycket väl inser, att om en delning af Hernösands stift nu beslutas, utan att två andra stift på samma gång sammanslås, så är med detsamma frågan om de två andra stiftens sammanslagning för alltid fallen, då ju klart är, att kyrkomötet aldrig kommer att gifva sitt bifall dertill. Hvad som alltså för mig i detta fall är bestämmande, det är, att Hernösands stifts delning enligt mitt förmenande är en utomordentligt stor kulturfråga, under det att sammanslagningen af Kalmar och Visby stift är en ofantligt liten besparingsfråga. I valet mellan det ena och det andra, herr talman, gifver jag min röst åt det, som jag anser vara viktigare, och jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Redelius: Endast ett par ord till svar på hvad herr von Friesen yttrade; jag skall icke vara mångordig.

Herr von Friesen nämnde, att de svårigheter, som i detta afseende blifvit frambållna beträffande Hernösands stift och hvilka enligt mångas mening skulle tala till förmån för stiftets delning, vore öfverdrifna; och likaså sade han, att de svårigheter, som yppat sig mot att sammanslå två mindre stift, också vore öfverdrifna; han menade, att de icke vore oöfvervinneliga. Angående denna sista sak vill jag nu icke yttra mig, ty det är redan tillräckligt mycket sagdt om denna sammanslagning. Men beträffande svårigheterna der uppe i Norrbotten, hvilka herr von Friesen sökte förringa, ber jag att få yttra ett par ord emot två eller tre af de utaf honom anförda punkter, först beträffande stiftets utsträckning och sedan angående kommunikationerna derstädes.

Herr von Friesen påstod, att detta stift vore så vidsträckt egentligen därför, att det funnes så stora ödemarker der, och det är nog sant, att i Norrland finnas stora fjellvidder och stora obebodda skogstrakter. Men det kan ju icke för herr von Friesen lika litet som för någon annan vara obekant, att Norrlands bebyggande och dermed följande odling och kultur just på den allra sista tiden tagit fart. Der finnas tillgångar, som man först på sista tiden har upptäckt och som utan allt tvifvel skola medföra en betydande folkökning. Med sådana utsigter kan det i mina ögon icke betyda så mycket, om ett läroverk i Luleå för närvarande har ett mindre antal lärjungar, än som herr von Friesen ansåg nödvändigt, för att ett läroverk *med lektorer* der skulle få ega bestånd. Det är ju gifvet, att lärjungarnes antal måste stå i någon proportion till folkmängden; med folkmängdens och kulturens tillväxt skall naturligtvis också lärjungeantalet ökas. Det kan väl icke vara herr von Friesens mening, likasom jag antager, att ingen anledning förefinnes att förminska läroverken der uppe och förminska tillfällena till den undervisning, som dessa läroverk kunna gifva. Detta vore ju alldeles

orimligt, men erkännes detta såsom orimligt, då förfaller *det* skälet, som anförts mot delningen.

Hvad sedan beträffar frågan om kommunikationerna, som här ofta berörts, så vill jag tillägga en sak, nemligen att om jernvägen utdrages norr ut mot gränsen, så är det i riktningen norr och söder, men ingalunda vester ut. Jag skall be att få antyda ett enda exempel för att icke vara mångordig. Det har, såsom vi veta, upptäckts på senare tider inom Jockmocks pastorat och i kapellförsamlingen Qvickjock ett stort jernmalmslager, större och vidsträcktare, säges det oss, än något annat. När detta i en, som jag vill hoppas, icke alltför aflägsen framtid kommer att tillgodogöras, så måste der uppstå en befolkning, betydande till antal, som också kräver tillgodoseende med kulturens välsignelser, och så är det öfverallt vester ut, och jag tror därför icke, att det skälet är så mycket att hålla på.

Jag vill alltså vända om herr von Friesens bevisning och säga så här: de svårigheter, som herr von Friesen uppställt emot delningen, äro öfverdrifna.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Poignant: Jag har begärt ordet med anledning deraf, att flere talare hafva åberopat utlåtandena från Kalmar och Linköpings domkapitel, såsom skulle de hafva godkänt den ifrågasatta stiftsammanslagningen. Dessa talare hafva då utan tvifvel orätt tolkat domkapitlens utlåtanden, och till stöd för detta mitt påstående kan jag åberopa den förklaring, som just af domkapitelsledamöter från både Kalmar och Linköping vid 1893 års kyrkomöte gafs om betydelsen af dessa uttalanden. Dessa ledamöter voro domprosten i Kalmar och biskopen i Linköping. Domprosten i Kalmar instämde på det lifligaste i protesten mot en sammanslagning af Visby och Kalmar stift och protesterade kraftigt emot att man finge åt domkapitlets i Kalmar utlåtande gifva den tolkning, att derigenom sammanslagningen tillstyrktes. Biskopen i Linköping yttrade sig icke i kyrkomötets plenum, såvidt jag minnes, men stod helt och hållet på samma sida.

En talare hade också en uppgift, som torde behöfva i någon mån justeras och kompletteras, nemligen om folkmängden på Gotland, hvilken han uppgaf vara 50,000 invånare. Denna uppgift har varit riktig, men är det icke nu, ty Gotlands befolkning, som under senast förflutna 125 år fördubblats, uppgår för närvarande till 51,500 invånare, och, mine herrar, der finnes godt utrymme för en ytterligare fördubbling af antalet invånare. Gotlands jord är erkänt förträfflig och dess klimat likaså, men många af herrarne tro kanske, att der all jord redan är upptagen och befolkningen för tät. Dermed förhåller sig så, att Gotland är glesare befolkadt än något af de tre smäländska länen, och det finnes således godt utrymme för att ytterligare kolonisera denna Sveriges enda återstående ultramarina besittning.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Herr Ryding: Herr Olof Jonsson hade ett yttrande, som jag icke hört någon upptaga till bemötande, och det är därför jag begärt ordet. Han nämnde, att det skulle betyda mindre, om Hernösands stift fick vänta några år. Det der kan ju låta ganska bra, och man kan deraf taga sig anledning tänka, att det icke vore så farligt med ett uppskof. Men huru långt skulle i själfva verket detta uppskof blifva? Motionären och reservanterna hafva yrkat, att sammanslagningen skulle komma till stånd vid de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgang eller då den på annat sätt möjliggöres. Den nuvarande biskopen i Visby är, såsom vi veta, jemförelsevis ganska ung, och om han än icke blefve äldre än sin nuvarande granne i Kalmar eller sina kamrater i Karlstad och Lund, skulle det likväl komma att dröja 19 år med denna reform. Denna tid är dock alltför lång, när frågan gäller att fylla ett behof, som torde få anses vara temligen väl bevisadt.

Medan jag har ordet, skall äfven jag be att få med några ord betona de skäl, som enligt min åsigt böra vara hufvudskäl för ett bifall till utskottets förslag. Allmänt känt är, att Hernösands stift upptager en areal, som är betydligt större än alla rikets öfriga stift tillsammans, att endast Lunds stift har att uppvisa en större folk-mängdssiffra än Hernösands stift, att folkökningen i de trakter, som Hernösands stift omfattar, föresiggår mycket hastigare än i mellersta och södra Sverige, och att antalet allmänna läroverk och folkskolelärareseminarier samt vid dem anställda ordinarie lärare endast i ett stift är större än i Hernösands stift. Allt detta är ju utan tvifvel mycket beaktansvärda omständigheter, men om förhållandena i stiftet vore homogena, vore af likartad beskaffenhet, skulle dock måhända de nämnda omständigheterna i och för sig icke hafva utslutit möjligheten deraf, att värden om stiftets kyrkliga angelägenheter kunde nödtorfteligen medhinnas af endast en biskop och ett domkapitel, ehuru detta uppenbarligen skulle erfordra ett synnerligen forceradt arbete och kanske medföra öfveranstängning. Nu äro förhållandena dock icke homogena, utan man kan snarare säga, att de äro af så olikartad beskaffenhet som möjligt. Till stiftets begge nordligare län hafva först under de allra sista åren jernvägar framdragits; och först härigenom hafva dessa län ryckts ur det isoleringstillstånd, hvori de förut befunnit sig. Håraf blir ock följden, att ett oerhördt arbete måste föregå, innan de hinna att blifva delaktiga af den kultur, som redan utvecklats i det nedre landet. Och härtill kommer dessutom, att i Norrbottens län finnas icke mindre än tre särskilda nationaliteter med olika språk och seder. Huru skall det då vara möjligt för en biskop och ett domkapitel att på 70 à 80 mils afstånd kunna behörigen sörja för dessas andliga vård, att kunna fullt sätta sig in i deras åskådningssätt, att kunna förskaffa dem de uppfostringsanstalter, som de behöfva, med ett ord att kunna vara deras stöd och vägledning i kyrkans och skolans mångskiftande angelägenheter. Det är just *här*, som skon egentligen

klämmer, och en ändring härutinnan är så mycket mer nödvändig, som det, såsom ett par andra talare i dag redan erinrat, hvad särskildt finnarne beträffar, gäller att hindra dem från att allt för mycket attraheras af det östra större grannlandet för att i stället söka binda dem vid oss med allt starkare tillgifvenhetens och tack-samhetens band. Men detta, mine herrar, går icke, om ej den ledande personligheten finnes på närmare håll; derförutan kan icke initiativet, ordnandet och öfvervakandet ega rum på ett fullt effektivt sätt. Det är dessa våra svaga, fattiga och nedtryckta bröder, som komma att få den allra största nyttan af ett bifall till utskottets förslag, och jag vågar för min del hoppas, att ett sådant bifall icke skall uteblifva från kammarens sida, åtminstone icke från någon af de representanter från stiftets fyra län, som för icke längre tid tillbaka än den 28 februari 1895 inför ecklesiastikministern uttalade, att de voro varmt genomträngda af öfvertygelsen icke blott om frågans betydelse, utan ock om vigten af densammas *snara* afgörande.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets bemställan.

Med herr Ryding förenade sig herrar *Ström, Näslund* och *Schödén*.

Herr Hammarskjöld: Herr von Friesen hade några ytt-randen, som jag icke kan underlåta att bemöta, men jag skall icke blifva lång.

Han ville fästa uppmärksamheten på att kommunikationsförhållandena mellan fastlandet och Gotland äro betydligt olika nu mot hvad de voro 1570. Ja, jag tror nästan, att vi visste det förut, men det hindrar icke att, huru utvecklade de än äro, både han och jag under de senare åren upplefvat åtskilliga tillfällen, då Gotland varit så instängdt af is, att ingen isbrytare i världen kunnat komma dit. Jag mins särskildt ett år, då detta cerneringstillstånd varade i sex veckor. Han sade äfven, att han önskade få dit en telegrafkabel till och, när telefontekniken hunne blifva riktigt utvecklade, en telefonkabel också. Nu är väl meningen att, om Visby och Kalmar stift skola slås tillsammans, presterna i den ena delen af stiftet skola få rätt att söka pastorat i den andra delen. Då är det väl icke otänkbart, att prof för pastorats besättande kunna utsättas under en sådan tid, då Gotland är cerneradt af is. Nu vill jag fråga honom, om det är hans mening att presterna skola profva i telefon, ty annars vet jag icke, huru det skall gå till. Frågan kan ju förefalla något absurd, men jag tycker, att det är ännu absurdare att påstå, att det icke möter några egentliga svårigheter att förena dessa båda stift. Jag tycker att naturen sjelf genom våra hårda vintrar trots de utvecklade kommunikationerna lagt så svåra hinder i vägen, att redan detta borde vara alldeles tillräckligt för att afstyra hela denna sak.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts)

Herr von Friesen nämnde vidare, att jag kallat sammanslagningen en rättskränkning. Det är möjligt att jag sagt, att det *är* en rättskränkning, men jag tror mig hafva sagt, att det *står nära* en rättskränkning, och det är ju en liten skilnad. Jag anser, att det *gränsar till* en rättskränkning, och det håller jag fast vid.

Slutligen nämnde han såsom ett skäl för afstyrkande, att man eljest skulle för all framtid fastslå, att det måste finnas gymnasier och således lektorer i Visby och Luleå, och dermed ville han ställa i utsigt, tyckes det — jag kunde åtminstone icke fatta hans ord annorlunda — att det högre läroverket i Visby, som är jemförelsevis fåtaligt besökt, borde på denna grund indragas och förmodligen ersättas med ett lägre läroverk, ty åtminstone skulle der icke finnas några lektorer, och då förmodar jag, att gymnasiet skulle indragas.

Jag tänker, att gotländingarnes känslor för sitt moderland skola allt blifva af temligen blandad beskaffenhet, om man först tager från dem deras stiftstyrelse och sedan deras gymnasium och så tvingar deras söner att för att erhålla högre elementarbildning fara öfver till fastlandet. Vill man aflägsna gotländingarnes hjertan från moderlandet, vill man ställa så till, att, om en gång en öfvermågtig fiende kommer och lägger beslag på ön, gotländingarnes sinnelag redan på grund af moderlandets styfmoderliga behandling af dem är vändt från moderlandet, då tror jag verkligen, att man här funnit ett medel.

Hvad slutligen beträffar hans yttrande emot mitt bemötande af herr Olof Jonssons anförande, att jag dervidlag icke handlat riktigt vackert, så är det ju mycket vackert af honom att försvara sin medreservant, men icke tror jag, att det finnes många i kammaren, som togo miste på hvad herr Olof Jonsson menade med de ord han yttrade.

Jag har intet vidare att tillägga.

Herr Boëthius: Herr talman! Blott ett par ord med anledning deraf att herr von Friesen citerade ett utskottsbetänkande angående undervisningsfrågan såsom ett skäl för afslag. Han sade, att det var enighet inom utskottet derom, att gymnasierna eller läroverk med lektorer skulle minskas i antal. Ja, det är sant; det var fullständig enighet derom; men det var också fullständig enighet om, att detta antal dock skulle bli större än antalet stift, och enighet också derom, att det öfverskjutande antalet gymnasier skulle komma på de större städerna, de folkrikare trakterna och på trakter med svårare kommunikationer samt de aflägsnare bygderna. Så vidt jag rätt fattat meningen hos mina kamrater i utskottet, så fans det icke någon tvekan om, att icke Hernösands stift skulle vara bland dem, som skulle få mer än ett gymnasium. För min del, var jag ock alldeles öfvertygad om att Gotland, äfven om det skulle upphöra att vara ett stift, skulle hafva ett sådant gymnasium, och jag tror därför icke, att det förefinnes något organiskt samband mellan

den nu föreliggande frågan om stiftet och en möjligen blifvande läroverksreform.

*Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.*

Det var endast detta jag ville säga.

(Forts.)

Herr Sjö: Herr talman! Jag begärde ordet, då en statsutskottsledamot här yttrade, att han varit emot detta förslag, då det var före för tre år sedan, men att nu vore han med om att bifalla detsamma. Ja, det är ju så, att man mången gång kan ändra åsigt, när man ser, att man icke haft rätt, men hvad denna sak beträffar, så får jag för min del säga, att den står för mig likadan som för tre år sedan, och att jag således icke ändrat åsigt, utan kommer att förena mig med reservanterna. Kongl. Maj:t synes tänka, såsom ordspråket säger: »trägen vinner», och har troligen tänkt så nu, när han återigen framlagt detta förslag. Skälen för förslaget äro nu desamma som då, eller att inspektioner och visitationer skulle vara ganska vidtomfattande för biskopen, så att han icke skulle kunna hinna med dem. Ja, det är ju ett ganska stort stift, Hernösands stift, men man får väl också medgifva, att biskopen har rättighet i vissa fall, att, der han kan få ställföreträdare, skicka sådana. Alltså synes det mig, som om denna svårighet, i synnerhet med de lättare kommunikationer, som nu finnas, borde kunna anses afhjelpat.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att kostnaden, som skulle utgå till detta biskopssätets besättande, skulle icke blifva mer än tjugo- à trettiotusen kronor. Ja, låt vara att det blir icke mer än denna summa, så är det dock ett ganska vackert belopp, i synnerhet då man ser saken från den sidan, att man vill hafva indragning af en biskop i stället för den nye, som man här skulle tillskapa. Denna indragning skulle dock nog kunna ske, om man blott ville saken. Nog skulle man kunna sammanslå Kalmar och Vexjö stift eller också göra den sammanslagning, som motionären föreslagit. Vidare sades från statsrådsbänken, att man skulle taga dessa lönebelopp från biskopslöneregleringsfonden. Ja, det är ju ett sätt; men vi veta ju litet hvar, att denna biskopslöneregleringsfond tillhör staten; och om man tager från denna fond eller direkt ur statskassan, så kan det komma på ett ut.

Af det anförda är tydligt, att jag kommer att yrka bifall till reservationen, och då jag det gör, vill jag göra det tillägget, att man icke vinner folkets hjertan och kärlek bättre för statskyrkan genom att man beviljar lön m. m. till en ny biskop, än hvad som nu är förhållandet. Det kan jag försäkra herrarne.

Herr Dahlstedt: Herr talman, mine herrar! Då tiden är långt framskriden och diskussionen i denna fråga blifvit rätt lång, så skall jag icke länge upptaga herrarnes tid. Dock vill jag, med anledning af hvad herr von Friesen yttrade, be få säga några ord:

Det förefaller mig verkligen mycket egendomligt, att den ärade

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

talaren sökte göra arealen af Hernösands stift betydelslös. Stockholmarne hafva sannerligen bra litet reda på, hvad arealen spelar för roll deruppe i våra nordliga bygder. Det är verkligen så, mine herrar, att med de oerhörda afstånden i Norrland äro förenade de största olägenheter för alla samhällsklasser, för prester, för skollärare, för kronolänsmän och alla tjänstemän, ja, för alla invånare inom de norrländska bygderne. Jag tror, att om vår ärade vän herr von Friesen vore biskop i Hernösand, så skulle han komma till helt andra åsigtter än dem han nu har beträffande särskildt de svårigheter, som ligga i stiftets stora yttinnehåll. Jag vill taga ett enda exempel från min egen lilla erfarenhet i fjellbygderne. Tro herrarne verkligen, att det är lika lätt att handhafva pastoralvärden i Wilhelmina församling med 6,000 menniskor på ett område af 80 kvadratmil som i en församling med samma folkmängd i Skåne med ett yttinnehåll af — ja, hvad skall jag säga, då jag ju icke känner skånska förhållanden — 1, 2, 3 eller 4 kvadratmil? Det måste blifva en väsentlig skillnad. I Skåne bo menniskorna alldeles in på hvarandra och det är lätt att komma ut till de olika byarna, men från min bostad i Wilhelmina församling har jag från 1 till 14 och 15 mil till byarne inom pastoratet. Tro herrarne att det är lätt att under sådana förhållanden fullgöra de uppgifter, hvilka åligga mig såsom pastor och ordförande i skolrådet?

Men på enahanda sätt ställer det sig också för domkapitlet i Hernösand. Stora svårigheter möta just för arealens skull. Till Luleå är afståndet från Hernösand 50 mil och från Luleå till längst bort belägna kyrkoby i fjellen återigen 52 mil. Denna oerhörda areal gör, att befolkningen i dessa trakter är i större behof af gudstjänstlokaler och skolor, än fallet är i trakter med tätare befolkning, och just därför att arealen inom församlingarne i Hernösands stift är så stor, befinner sig också skolväsendet och bildningen på en ytterst otillfredsställande ståndpunkt. Inom lappmarken finnas t. ex. församlingar, der icke ens hälften af i skolåldern varande barn hafva erhållit undervisning i skola. Jag vet en församling, i hvars fjelltrakt 33 af 160 i skolåldern varande barn icke kunnat erhålla undervisning. Hurudant måste icke tillståndet bland befolkningen blifva under sådana förhållanden!

Herr von Friesen talade om, att i denna stora areal ingå väldiga ödemarker, och han ville icke tillmäta dem någon betydelse för frågan om Hernösands stifts storlek. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att i dessa ödemarker, ända upp till norska gränsen, under snöfjellarne hafva menniskor bosatt sig, och det är dessa menniskor, som det här gäller att taga vara på. Vi läsa emellanåt i tidningarna om s. k. »hedningar», som konfirmerats i lappmarken. Ja, det är verkligen så beklagligt, att vi inom våra landamären, i lappmarkens obygdter, hafva menniskor, som icke blott sakna kristendomskunskap utan rent af äro alldeles utan kunskap i innanläsning. Dessa personer lefva ett bedröfligt lif i s. k. vilda äktenskap och de

barn, som födas i sådana äktenskap, blifva i hög grad vanvårdade. I en församling finnas 74, i en annan 47 sådana hedningar. I lappmarken finnes dock mycken läslust; människorna vilja gerna läsa böcker och tidningar, men okunnigheten är stor, skolor fattas och folkmängden tillväxer. Domkapitlet kan icke ingripa organiserande och ordnande, om icke ett konsistorium blir förlagdt till Luleå. Detta är enligt min tanke af så stor vigt, att frågan icke tål något uppskof.

*Ang. delning
af Hernösands
stift n. m.
(Forts.)*

Herrar reservanter vilja såsom vilkor för stiftets delning hafva sammanslagning af två stift söderut. Tro herrarne verkligen, att en sådan sammanslagning går med en sådan opinion, som nu bildat sig emot den? Tro herrarne, att vi kunna få ett riksdagsbeslut derpå och att Riksdagens båda kamrar skola gå in på en sådan våldsåtgärd gent emot en opinion, som bildat sig inom hela provinsen? Och tro herrarne slutligen, att regeringen kan komma fram med ett förslag om sammanslagning gent emot afstyrkanden från vederbörande myndigheter? Då således hela denna sammanslagningsfråga synes mig behöfva årtionden för sin lösning, frågar jag: är det rättvist och billigt att under tiden slå döförat till för de oafvisliga behof, som göra sig gällande der uppe i de norrländska bygderna?

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid, utan ber att få ställa en ödmjuk och vördsam bön till eder samtliga, mine herrar, att I behagen hvar för sig bidra till att frågan får den lösning, som det sammansatta utskottets förslag innebär, och i förhoppning derom vågar jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är ju oförnekligt, att här föreligger ett ärende, der det behöfs rättelse. Det är alldeles klart, att Hernösands stift har den storlek, att en delning är oundviklig; och det är uppenbart, att en sådan måste ske en gång; derom är icke något tvifvel. Men ingen inom Riksdagen har motsatt sig, att en sådan delning skall ske. Deremot har Andra Kammaren föreskrifvit vilkor för delningen, nemligen att tvenne af de öfriga stiftens sammanslås till ett, och jag anser, att Andra Kammaren har full rättighet att vidhålla sina vilkor, som den i det fallet uppställt.

Här hafva framstälts varma böner till kammaren att biträda utskottets förslag i detta fall. Ja, de bönerne borde hafva stälts till kyrkomötet, att kyrkomötet, då Riksdagen uttalat, huru den ville ordna förhållandet, borde rätta sig efter hvad Riksdagen hade föreskrifvit. Detta hade varit det rättaste i detta fall.

Det har framhållits så starkt, att det vore en våldsåtgärd mot Gotland, om en sammanslagning komme till stånd. Men en sådan »våldsåtgärd», som en reglering skulle förorsaka, får icke endast Gotland underkasta sig, utan det förekommer ofta, att någon får underkasta sig en sådan åtgärd, då det är fråga om en reglering. Jag anser därför icke »våldsåtgärden» vara så stor.

En talare på kalmarlänsbänken framställde ett spörsmål, som
Andra Kammarens Prot. 1896. N:o 37.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

han visserligen sjelf ansåg vara en alldeles absurd fråga — och jag får säga, att jag i det fallet ger honom rätt. Han frågade nemligen, om presterna skola profva i telefon? På hvad sätt profva de på andra ställen, då de icke kunna komma? Sjukdom kan ju inträffa, så att de icke kunna komma att profva. Naturen kan ju äfven på andra ställen understundom hindra kommunikationerna, exempelvis mellan Öland och fastlandet; huru går man till väga dervidlag? Icke har man ifrågasatt, att presterna då skulle profva i telefon. Att komma med sådana skäl passar icke riktigt väl i stycket.

Vid detta förhållande, herr talman, kan jag knappast se, att vi hafva ens rättighet att frångå det beslut, vi en gång fattat. Riksdagen har ock pligt att vidhålla sina rättigheter gent emot kyrkomötet. Det är en sak, som jag håller för att vara så viktig, att just på det skälet — därför att vi en gång sagt vår mening och kyrkomötet icke vill rätta sig derefter — jag anser det vara en oafvislig skyldighet för Riksdagen att vidhålla sina rättigheter mot kyrkomötet. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *John Olsson, Aulin* och *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Hedin: För en kort stund sedan uttalade en ledamot af kammaren den förmodan — och i denna förmodan ett hot — att, om statsmagterna på det sätt, som af reservanterna ifrågasatts, utöfvade sin rätt att vidtaga en ändring i den kyrkligt-administrativa indelningen, gotländingarne till äfventyrs skulle komma att i farans stund svika eller svigta i sin trohetskänsla mot det gemensamma fäderneslandet. Jag tillåter mig uttala den förmodan, att han icke hade någon den ringaste rätt att i det afseendet tala i Gotlands befolknings namn, och att hans förmodan snarare skall utaf gotländska befolkningen tillbakavisas som en förolämpning.

Herr Hammarskjöld: Mot den siste talaren vill jag endast erinra, att jag *icke* uttalat något hot och *icke* sagt, att gotländingarne i farans stund skulle komma att svika. Men jag har sagt, att, då moderlandet behandlar dem på ett styfmoderligt sätt, det kan vara möjligt, att deras sinnelag icke blir det, som det borde vara gent emot moderlandet.

Herr von Friesen: Blott några få ord, på det att min mening i en här berörd fråga må blifva fullt klar. Jag anser, att, om en väsentlig inskränkning i gymnasiernas antal skall göras, Luleå är ett bland de främsta, som böra komma i fråga att indragas. Likaså anser jag Visby gymnasium vara ett bland de första, som borde indragas, ty om, såsom herr Boëthius sagt, antalet gymnasier skall vara högst 20 och så små gymnasier som dessa skola bibehållas, blir deraf en nödvändig följd, att mycket stora och betydelsefulla

gymnasier måste indragas. Det kan jag icke anse vara öfverensstämmande med rättvisan. Jag tror icke, att gotlänningarne skulle lägga så tungt på hjertat, att deras gymnasium indroges, om det visade sig, att det icke vore tillräckligt besökt, utan förde ett tydande lif. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att det skulle vara någon glädje för gotlänningarne att hafva detta kvar.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Herr Hedin: Den näst siste talaren har icke berigtigat, utan har bekräftat riktigheten af det sätt, hvarpå jag citerade hans anförande.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå samt bifall till den af herr C. F. Petersson i ämnet väckta motionen. Herr talmannen gaf propositioner å hvartdera af dessa båda yrkanden och fann den förre propositionen besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr C. F. Petersson i ämnet väckta motionen.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 107 Ja och 107 Nej. I följd häraf öppnades den förseglade sedeln, och då denna innehöll ett Nej, hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och bifallit den i ämnet väckta motionen.

Under *punkten 2* hemställde utskottet vidare:

att, under förutsättning att Riksdagen medgäfvit, att Vesterbottens och Norrbottens län fränskildes Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, ett af Kongl. Maj:ts framlagdt förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 måtte af Riksdagen antagas.

Jemväl vid denna punkt hade reservation afgifvits af herrar O. Jonsson i Hof, S. G. von Friesen och A. Göransson, som ansett, att Kongl. Maj:ts förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte bort af utskottet afstyrkas.

Efter föredragning af punkten anförde:

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Efter den utgång, som den föregående frågan fått, hemställer jag till kammaren, att den måtte afslå Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Herr Hedin: Jag har naturligtvis ingenting att invända mot den hemställan, som gjorts af herr von Friesen. Men deremot ber jag att få beklaga, att utskottet icke haft någonting att säga om det origtiga sätt, på hvilket i denna fråga förut förfarits, i det kyrkomötet har för sin del antagit ett förslag, som kyrkomötet icke har att besluta någonting om. Jag beklagar, att utskottet icke yttrat sig i detta ämne på annat sätt, än att det blott refererat denna olaglighet.

Herr Redelius: Mot den föregående ärade talaren ber jag att få erinra om, att lagen i fråga är af kyrkolagsnatur, och att kyrkomötet således hade rätt att yttra sig derom.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: De uttalanden, som redan vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af kyrkomötesförordningen afgåfvos af två ledamöter af denna kammare, att nemligen ifrågavarande förslag icke skulle vara af kyrkolags natur, ha gifvit mig anledning att an hålla att få yttra några ord i denna formella fråga.

De talare, som då uppträdde, började sina anföranden med det påstående, att kyrkomötesförordningen är antagen såsom civillag och icke såsom kyrkolag. Jag vill i herrarnes minne återkalla, att år 1862, då kyrkomötesförordningen antogs, var det icke någon skilnad i formelt afseende på det sätt, på hvilket Riksdagen antog civillag och kyrkolag, eller på det sätt, på hvilket Kongl. Maj:t lemnade sitt godkännande af förslaget och derpå utfärdade lagen.

Lagstiftningsformen för dessa båda olika arter af lagar var precis densamma.

Mot yttrandet af nämnde talare, att kyrkomötesförordningen antogs såsom civillag, synes man kunna åstadkomma en fullt bindande bevisning derom, att Rikdens Ständer, då de antogo kyrkomötesförordningen, gjorde detta med full vetskap om att det var en kyrkolag, de då antogo.

Till bevis för detta vill jag be att få i främsta rummet erinra, att i det förslag till ny kyrkolag, som på 1840-talet uppgjordes af särskilde komiterade, ingingo stadganden angående kyrkomöte i ett af detta förslags kapitel. Och ibland komiterade, som upprättade detta förslag till kyrkolag, fans dåvarande professorn Bergfalk, hvil- kens liberala tänkesätt torde kunna vitsordas af en hvar af herrarne, som sysselsatt sig med undersökningar i den tidens politiska lif och de förhandlingar angående lagstiftningsfrågor, som då egde rum.

Vidare väcktes vid 1862 års riksdag, då Kongl. Maj:t framlade det förslag till kyrkomötesförfattning, som sedan blef lag, af en leda-

mot af presteståndet förslag — det var prosten Sondén, som väckte *Ang. delning af Hernösands stift m. m.* motionen — att i kyrkomötesförordningen skulle intagas en särskild bestämmelse, att kyrkomötesförordningen var kyrkolag. Detta afstyrktes af lagutskottet. Men på hvilka skäl? Jo, utskottet säger: »Dervid anser sig utskottet böra till en början erinra, att det af motionären äskade förklarande, det lagen om kyrkomöte vore af kyrkolags natur, synes alldeles öfverflödigt, enär något tvifvel derom icke skäligen bör kunna uppstå.» Och lagutskottet vid 1862 års riksdag hade till ledamöter och suppleanter från borgareståndet alldeles icke några reaktionärer eller några personer, som eljest voro hågade att sätta kyrkomötet eller den kyrkliga lagstiftningen utöfver civillag. Jag behöfver endast erinra, att ibland detta års lagutskotts suppleanter fans härads höfdingen Richard Carlén, åt hvilken ingen, som känt honom, kan gifva annat vitsord, än att han var fullt lika liberalt anlagd och lika mån om Riksdagens fri- och rättigheter som någon som helst af de personer, hvilka nu äro ledamöter af denna kammare. Mot detta lagutskottsuttalande höjdes icke någon röst inom något af de fyra riksstånden, hvadan man måste vara berättigad antaga, att 1862 års Riksdag erkände, att den lag, som vi nu tala om här, är af kyrkolags natur.

Till yttermera bevis om att denna uppfattning är den rätta, skall jag endast tillägga, att i det förslag till kyrkolag, som senast af särskilde komiterade upprättats, komiterade ville ytterligare bekräfta den säkerhet, som grundlagen för närvarande gifver, att kyrkolag icke kan ändras utan kyrkomötets samtycke, på det sätt, att desse komiterade eller åtminstone desse komiterades pluralitet i förslagens kapitel om kyrkomöte intogo ett stadgande, att kyrkolag icke finge ändras utan kyrkomötets samtycke. Då sedermera detta förslag till ny kyrkolag granskades i högsta domstolen, gjordes genast anmärkning derom, att i kyrkolag var intaget ett stadgande, som tillhörde grundlagen, stadgandet nemligen, att kyrkomötets samtycke skulle fordras för stiftande och ändring af kyrkolag. Men af de ledamöter, som inom högsta domstolen granskade detta förslag, höjdes icke en enda röst deremot, att kyrkolagen upptog kapitel om kyrkomöte; och detta, oaktadt bland de granskande ledamöterna i högsta domstolen funnos, bland andra, tre personer, som hvar och en från sin synpunkt voro ytterligt angelägna att noga uppdraga gränserna och de rätta gränserna mellan kyrkolag och allmän lag. I granskningen deltog nemligen justitieråden Carleson, Naumann och Lindhagen. Om alla tre desse måste hvar och en, som genomläser deras yttranden i denna fråga och alla andra lagstiftningsfrågor, i hvilkas granskning i högsta domstolen de deltagit, erkänna, att just de i domstolen i alla tider särskildt bemödat sig om att noga afskilja från de särskilda lagarne af kyrkolags natur allt hvad som tillhör civillag. Under sådana förhållanden och då det väl för hvar och en, som icke från partisynpunkt, utan opartiskt vill pröfva frågan, skall ligga i öppen dag, att frågan om kyr-

Ang. delning af Hernösands stift m. m. komötets sammansättning är en fråga, som så nära berör svenska kyrkans organisation, att det skulle vara förvånande, om en sådan lag icke vore en del af kyrkolagen, synes man kunna till de föregående skälen lägga det, att sakens egen natur kräver, att kyrkomötesförordningen är kyrkolag.

(Forts.)

Mot den bevisning, som sålunda kan från denna synpunkt åberopas, har, så vidt jag kan döma, från motsidan icke anförts något annat än de nämnde talarnes påståenden, att ifrågavarande förordning är civillag.

Jag vill sluta med, att man kan slå upp hvilken handbok i kyrkorätt som helst, från hvilket land man behagar — kyrkorätts-handböcker, utgifna af personer, som allra ifrigast på den liberala sidan deltagit i den s. k. kulturkampen i andra länder; öfverallt skall man finna, att ett kapitel i kyrkorätten utgöres af bestämmelser angående synoden. Och då är väl också ganska naturligt, att ett kapitel i den svenska kyrkolagen utgöres af kyrkomötesförordningen.

Herr Hedin: Herr talman! Jag har redan förut haft någon anledning att förvåna mig öfver de små anspråk, som herr chefen för justitiedepartementet ställer på sin egen logik och på hvad han kallar en bindande bevisning. Här har han nu tillgripit sådana argument som följande, att det vore förvånande, om kyrkomötesförordningen icke skulle vara kyrkolag. Ja, herr talman, det finnes ofantligt många saker här i världen, om hvilka jag och kanske många med mig säga, att de äro förvånande, men hvilkas faktiska natur icke rubbas derigenom, om vi också uttrycka vår förvåning i aldrig så vidlyftiga ordalag.

Han har sagt, att det skulle ligga i sakens natur, att kyrkomötesförordningen är kyrkolag. Det är någonting mycket farligt att komma med detta tal om »sakens natur», ty »om sakens natur» har herr chefen för justitiedepartementet en mening, jag en annan och en tredje person kanske en tredje. Det der talet om sakens natur ersätter naturligtvis aldrig någonsin en lagbestämmelse, som uttrycker, hvad saken är.

Chefen för justitiedepartementet har sagt, att mot hans s. k. bindande bevisning, som icke ens innehöll ett enda bevisningselement, icke står annat än anmärkarens påståenden. Jo bevars, om herr justitieministern hade gjort sig mödan att läsa igenom, hvad jag sade, skulle han finna, att der finnes annat än påståenden. Jag har visat, hurudan opinionen i denna fråga har varit från den tid, då kyrkomötesförordningen utkom, och jag skulle dertill kunna lägga och skall äfven dertill lägga, att just emedan man från klerikal sida vetat, att kyrkomötesförordningen icke är kyrkolag, har man varit ytterst angelägen om att dels öppet och ärligt, dels på smuggelväg få in den i kyrkolagen, när man hållit på att skriva om denna.

Hvad har vidare frågan om andra länders kyrkorätt att göra

med den frågan, huruvida en lag i Sverige har den eller den konstitutionella naturen?

Att herr Richard Carlén enligt chefens för justitiedepartementet mening var en mycket liberal man, det skall nu afgöra, att, då han icke har protesterat mot ett dumt yttrande af lagutskottet, detta yttrande i ett lagutskottsutlåtande skall upphöjas i samma heder och värdighet, som om det vore en lagbestämmelse. Att lagutskottet uti en motivering sagt, att det är öfverflödigt att bifalla herr Söndéns motion — jag känner det mycket väl — konstituerar icke det samma som en svensk grundlagsparagraf. Skulle allt det, — i ett utskottsutlåtande — mot hvilket ingen protesterat, i och med detsamma upphöjes till kraften af bindande lag, hvar stode vi då? Jag erkänner inga utskotts motiveringar för liktydiga med vare sig grundlagens eller den allmänna lagens bestämmelser.

Härmed har jag gått igenom herr chefens för justitiedepartementet s. k. bindande bevis. Det var bra, att vi fingo veta, att han står på samma ståndpunkt som sin företrädare, vi skola rätta oss derefter.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, afslog kammarerna utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet m. m. G. F. Gilljam aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m.

§ 9.

Föredrogs vidare sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 6 i anledning af Kongl. Maj:ts dels i propositionen n:o 5 framlagda förslag till förordning angående blindundervisningen, dels ock i statsverkspropositionen gjorda framställningar beträffande undervisningsanstalter för blinda.

Uti särskild proposition (n:o 5) af den 13 januari 1896 hade Kongl. Maj:t, med åberopande af propositionen bilagdt protokoll öfver ecklesiastikärenden för samma dag, till Riksdagens antagande öfverlemnat ett propositionen bilagdt förslag till förordning angående blindundervisningen.

Vidare hade Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen, under förutsättning att blindundervisningen blefve ordnad i enlighet med af Kongl. Maj:t och Riksdagen godkända grunder, gjort åtskilliga framställningar i ämnet.

Under punkten 1 hemställde utskottet, med hufvudsakligt tillstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag, att Riksdagen måtte för sin del antaga lag angående blindundervisningen.

Ang. delning
af Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Larsson i Fole: I § 7 i sitt förslag har utskottet hemställt, att de närmare föreskrifter, som för tillämpningen af denna lag kunna erfordras, må utfärdas af Kongl. Maj:t, och jag har för min del intet emot detta stadgande. Men i det förslag till stadga för läroanstalter för blindas, som åtföljer den kongl. propositionen, heter det i § 2, att »läroanstalterna för blindas äro, för meddelande af förberedande undervisning, två förskolor för blindas, en å Tomteboda, beräknad företrädesvis för Svealand och Norrland, och en i Vexjö, beräknad företrädesvis för Götaland». Som vi veta, räknas Gotland till Götaland; därför hafva också vi gotländingar fäst oss särskildt vid ordet »företrädesvis», som står i stadgeförslaget. Vi tycka, att på grund deraf det icke skulle vara omöjligt, att de af våra barn, som äro i behof af en sådan undervisning som den, hvarom här är fråga, skulle kunna få erhålla denna vid Tomteboda skola. Det vore för Gotland en stor fördel, om så kunde blifva förhållandet, ty vår hufvudsakliga kommunikation är med Stockholm. Om vintern besökes Gotland hvarje vecka af två ångbåtar, som förmedla trafiken med Stockholm, och under instundande sommar komma Gotlandsbåtarne att gå 7 gånger i veckan mellan Stockholm och Visby; det blir således kommunikation hvar enda dag. Under sådana förhållanden skulle det blifva till stor fördel för föräldrar och målsmän från Gotland, hvilka hafva blindas barn, om barnen kunde få undervisas vid Tomteboda. I hvad angår döfstummeundervisningen, har Gotland blifvit indelt på Manilla distrikt, och dermed hafva vi varit mycket belåtna, då, som sagdt, våra hufvudsakliga kommunikationer med fastlandet äro med Stockholm.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten vid, att det icke är blott en enda gång, som de blindas barnens föräldrar eller målsmän skola föra barnen till skolan, utan dessa barn hafva äfven ferier omkring 3 månader hvarje år, och det är att märka, att dessa fördela sig på två särskilda afdelningar, sommarferierna och julferierna. Föräldrarne eller målsmännen för dessa barn skola då resa till skolan för att hemta dem, ty de kunna icke reda sig sjelfva på resan, och likaså måste de transportera dem till skolan. När nu dessa barns undervisning i skolan räcker ungefär 10 år, så blir det eu ofantlig mängd resor, som de få göra med sina barn, och det är då tydligt, att bekvämligheten skulle blifva större och kostnaderna mindre, om barnen erhöile sin undervisning vid Tomteboda, än om de skulle undervisas i Vexjö.

Jag skulle därför till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vilja framföra den önskan, att, när det definitiva fastställandet sker af stadgandena för dessa läroanstalter, på det förut omnämnda stället efter orden »Svealand och Norrland» tillägges »och Gotland», så att stället komme att lyda: »Läroanstalterna för blindas äro, för meddelande af förberedande undervisning, två för-

skolor för blinda, en å Tomteboda, afsedd företrädesvis för Svealand, Norrland och Gotland, och en i Vexjö, beräknad företrädesvis för Götaland.»

Jag skulle önska, att stadgandena blefve ändrade i nu antydda riktning. Det skulle icke förorsaka några ökade kostnader vare sig för staten eller för enskilda personer, utan blefve tvärtom till stor fördel för de föräldrar och målsmän å Gotland, som drabbats af den olyckan att få något barn blindt.

Jag har intet vidare att anföra.

Herr Persson i Stallerhult: Genom den s. k. döfstummelagen blef undervisningen af döfstumma barn obligatorisk, och genom den lag, som nu är föredragen, blir undervisningen af blinda barn likaledes obligatorisk.

Det finnes likväl en skilnad i sättet för undervisningens anordnande i dessa begge fall, nemligen den att döfstummeundervisningen är ett kommunens, d. v. s. döfstumdistriktens åliggande, och distrikten ha att hemta upp afgifterna från staten, 250 kronor för hvarje barn, medan deremot förhållandet med blindundervisningen blir ett motsatt. Den blir ett statens åliggande, och staten har att från landstingen upphemta deras bidrag 300 kronor för hvarje barn från området, som vistas vid skolan.

Ser man vidare efter, huru det förhåller sig, så finner man i döfstummelagen, att landstingen hafva rätt att bestämma den afgift, som målsman för ett sådant barn skall till landstinget betala. Men i sagda lag finnes noga preciseradt, att detta bidrag endast får bestämmas utgå med belopp för *en del af kosthållet* — och detta ord är till och med kursiveradt — och målsmännen kunna således icke åläggas att på något sätt bidraga till sjelfva undervisningen.

I den lag, som nu föreligger, är emellertid § 6 så formulerad, att landstinget har rätt att bestämma den årliga afgift, »med hvilken föräldrar och målsmän skola bidraga till betäckande af kostnaderna för barnets vistelse vid skolan eller institutet.» Då det icke är samma ordalag i dessa båda lagar, som för resten hafva ganska lika natur, så kan det väl hända, att landstingen, som ju hafva mycket stora utgifter både för det ena och det andra, kunna för målsmännen bestämma en ganska hög afgift, som rätt mycket närmar sig 300 kronor, och hvilken mindre bevedlade föräldrar till blinda barn nödgas betala under 10 år, för att deras barn vistas vid skolan. Jag vill uttala den förmodan och det hopp, att landstingen icke begagna sig af denna möjlighet och bestämma en högre afgift för de föräldrar, som hafva blinda barn i skolan, än dem, som hafva döfstumma i döfstummskola, men som lagen är skriven, tror jag, att landstingen, åtminstone i fall de hafva sinne dertill, kunna komma till högre bidrag för blinda baru än för döfstumma.

Jag har endast velat erinra härom, och jag skulle hafva önskat,

att lagen så hade affattats, att ett sådant sätt att gå till väga icke ens kunnat ifrågakomma.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 10.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af väckt motion angående tillägg till 5 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

I detta utlåtande hemställde utskottet: att med anledning af berörda, inom Andra Kammaren af herr *A. W. Ljungman* afgifna motion, n:o 206, Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de tillägg till och ändringar i kommunallagarne, som kunna vara erforderliga för att ordna de kommunala beskattningsförhållandena inom platser å landsbygden, för hvilka ordningsstadgan för rikets städer och andra dylika författningar förklaras ega tillämpning.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Hedin: Om de medlemmar af denna kammare, som för några dagar sedan afslog väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om vidtagande af åtgärder för att åt folkskolelärarne måtte beredas tillfälle att inhemta någon insigt i helsovårdsläran — om, säger jag, de medlemmar af kammaren, som förenat sig om det afslaget, hade, jag vill icke säga noga studerat, men åtminstone tagit någon kännedom om de af Kongl. Maj:t i administrativ väg utfärdade ordningsstadgan, brandstadgan, byggnadsstadgan och helsovårdsstadgan för rikets städer, så förefaller det mig, som om de med mycken betänksamhet skulle hafva tagit kännedom om lagutskottets här gjorda hemställan. Kongl. Maj:t har tillerkänt sig rätt att skriva ordningsstadgan för städerna, brandstadgan för städerna, byggnadsstadgan för städerna, helsovårdsstadgan för städerna, i hvilken senare också fem paragrafer äro egnade åt landsbygden. Han har i alla dessa förordningar — och med den uppfattning af Kongl. Maj:ts magtfullkomlighet, som här råder, hindrar ju ingenting Kongl. Maj:t från att utfärda en mängd andra påbud rörande kommunerna och från att utfärda dem utan Riksdagens samtycke — Kongl. Maj:t har i dessa stadgar förklarar, att de kunna tillämpas äfven å köping, hamn, fiskeläge eller annat ställe med större sammanträngd befolkning. När Kongl. Maj:t ansett sig ha denna rätt att lagstifta för städerna, att vidare utsträcka tillämpningen af dessa lagar till vissa

orter på landsbygden, är det naturligen själfklart, att Kongl. Maj:t anser sig ha lika oinskränkt rätt att förklara dessa eller andra dylika bestämmelser gällande för hela landsbygden lika väl som för några delar af densamma.

Nu äro dessa stadgar — om hvilkas lämplighet för städerna jag icke har någon anledning att nu yttra mig — icke så oskyldiga, som mången torde föreställa sig. Om ordningsstadgan för rikets städer af Kongl. Maj:t förklaras tillämplig för landsbygden eller viss del deraf, komma sammanträden för handläggande af offentliga ärenden, och som äro medgifna i allmän lag, att på landsbygden blifva beroende dels af anmälan, dels, under vissa förutsättningar, äfven af tillstånd, meddeladt af den myndighet, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande har förordnat skola på landsbygden ega sådan myndighet.

Om Kongl. Maj:t förordnar, att helsovårdsstadgan i hvad den gäller stad äfven skall ega tillämplighet på större eller mindre del af landsbygd, så komma i stället för de nuvarande åt landsbygden sättskildt egnade paragraferna i helsovårdsstadgan af år 1874 ytterligare 26 paragrafer att bli tillämpliga för de orter på landsbygden, för hvilka Kongl. Maj:t kungör dem till efterrättelse. Och icke nog dermed. Om Konungens befallningshafvande finner för godt att utöfver de till ort på landsbygden utsträckta 26 paragrafer i helsovårdsstadgan, hvilka nu gälla för städerna, ytterligare lagstifta härutinnan, så eger han dertill rätt enligt 24 § 2 mom. Han eger dertill rätt äfven mot kommunens uttalade motsatta önskan. Således, sedan Kongl. Maj:t påbjudit, att helsovårdsstadgans 26 paragrafer, som nu gälla om städerna, också skola gälla för landsbygd eller viss del deraf, så är det dermed icke säkert, att det blir nog med detta tillägg till de nuvarande fem paragraferna, som gälla för landet, utan Konungens befallningshafvande kan äfven påtvinga landsortskommunerna ytterligare bestämmelser mot deras vilja, enligt 24 § 2 mom.

Nå väl, det kan ju hända, att detta alltsammans blir förträffligt, ehuru det förefaller mig egendomligt, om de, som befara ökade kostnader för landskommunerna genom den enkla åtgärden, att folkskoleläraryn skulle vid seminarierna erhålla undervisning i hygien — det förefaller mig då underligt, om de icke hysa några farhågor för detta, som nu är i fråga. Det är ju möjligt, att allt detta blir förträffligt, men det är likvisst att bemärka, att de nya formerna för kommunal beskattning, hvilka här ifrågasatts, skola tillämpas för att pålägga kommunerna beskattning *för ändamål, statuerade i författningar, hvilka* af Kongl. Maj:t allena *på administrativ väg utfärdas*. Jag hemställer, om detta kan vara tilltalande för landsbygden — städerna få ju finna sig i det, eftersom Riksdagen tillåtit Kongl. Maj:t att taga sig en så vidsträckt administrativ magt — men jag hemställer till noga öfvervägande, huru vida det perspektivet kan vara tilltalande, att särskilda beskattningsformer för

de kommunala samhällena på landet skola stadgas för utöfvande af beskattning, afsedd för ändamål, om hvilka det är Kongl. Maj:t allena, som bjuder och befaller i de nyssnämnda förordningarna, och tyvärr i, man vet icke huru många och hvilka nya förordningar som helst. Jag för min del finner detta ytterst betänkligt. Jag skulle vilja anse, att rätta vägen vore den, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhölle, det Kongl. Maj:t ville låta genom sakkunnige män, hvarmed jag menar sådane, som känna till landsbygdens förhållanden, utarbete förslag till brandstadga, till byggnadsstadga, till hälsovårdsstadga för landsbygden eller de särskilda samhällena å landsbygden, om hvilka här är fråga, framlägga dessa förslag för Riksdagen och, sedan de eventuelt blifvit af Riksdagen godkända, då äfven gå i författning om skapande af nya former för utöfvande af beskattningen inom sådana samhällena på landsbygden, om hvilka här är fråga.

Efter den erfarenhet, som här för några dagar sedan gjordes om det sinnelag, hvarmed Andra Kammaren nu för tiden betraktar Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt, så finner jag, att det väl icke gifves någon utsigt för ett yrkande om afslag å detta betänkande, och skall därför inskränka mig dertill att härmed hafva anfört de inkast, jag velat göra mot detsamma.

Herr von Krusenstjerna: Med den uppfattning, den ärade talare, som nyss hade ordet, har om Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt, förstår jag honom ganska väl, om det varit emot motionärens förslag till lagstiftning, som han vändt sig, ty om jag lyckats rätt förstå detta förslag, skulle det innebära, att i kommunallagarne bestämmelser skulle inrymmas derom, att i alla dessa olika stadgar skulle kunna bestämmas angående den kommunala beskattningsrätten för de här ifrågavarande samhällena. Men med utskottets förslag är det något helt annat. För närvarande är det ju så, att dessa stadgar, ordnings-, brand-, byggnadsstadgarna etc., utfärdas af Kongl. Maj:t i administrativ väg, och att, beträffande sätet för utöfvandet af beskattningen inom de genom dessa stadgars tillämpning bildade samhällena, derom för närvarande icke finnes någon lag. Följden häraf är, att föreskrifterna om huru den kommunala beskattningen för dylika samhällena skall tillgå bestämmas antingen på det sättet, att Kongl. Maj:t öfverlemnadt åt sin befallningshafvande att, då han medgifver stadgarnas tillämpning för ett samhälle, derom utfärda ordningsföreskrifter — och i sammanhang med dessa införas då bestämmelser om, huru det särskilda samhället skall beskattas — eller ock, i andra fall, der således sådana föreskrifter icke lemnats, detta afgöres af Kongl. Maj:t i civildepartementet, då ärendet besvärsvägen kommit in i det eller det konkreta fallet. Således falla nu både stadgandenas utfärdande och sjelfva sättet för beskattningens utöfvande helt och hållet under Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning och lagskipning. Hvad är det då,

som utskottet nu föreslagit? Dess hemställan har naturligtvis icke kunnat röra frågan, huruvida dessa stadgar skola utfärdas såsom kommunal lag af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt eller af Kongl. Maj:t allena, ty derom förelåg icke någon motion, utan utskottet har, för att förebygga nämnda olägenheter i fråga om den kommunala beskattningens utöfvande inom dessa samhällen, föreslagit, att bestämmelser derom skulle intagas i kommunallagarna, och därför hemställt om en skrivelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och sedan för Riksdagen framlägga förslag till nödiga ändringar i kommunallagarna, i riktning, att, såsom jag sade, man finge in dessa bestämmelser i kommunallagarna. Således synes det mig, att utskottets förslag just går i en riktning, som den ärade talaren bör finna vara den rätta. Och då här är fråga om att afhjelpa ett bestämdt missförhållande, att få någon lag för förhållanden, som för närvarande alldeles sakna lag, så hemställer jag om bifall till den af lagutskottet föreslagna skrifvelsen.

Herr Ljungman: Äfven jag hemställer om bifall till lagutskottets förslag, som fullt motsvarar motionens syfte och alldeles icke innebär, att de samhällen, som här äro i fråga, skola beskattas *mot* sin vilja, utan endast handlar om, huru dessa samhällen må *sig sjelfva* beskatta för sina *egna* ändamål. Och det är väl ändock fördelaktigt, att man får detta fastställt i lag, så att dermed förefares, som lagen föreskrifver. Det är också så mycket nödvändigare att få en lag, som man då skulle kunna undvika, att alltför mycket medel skulle behöfva tagas ut genom *personlig* beskattning, genom afgifter å matlag och dylikt. Det finnes dessutom så många af dessa samhällen, som äro i behof af att upptaga lån för sina utgifter för gator, broar, bryggor, hamnförbättringar eller dylikt, att det är alldeles oundgängligt, att man får någon lag för det. Och här afses blott en lagbestämmelse, som stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, och alldeles icke någon administrativ lagstiftning. Jag hemställer om bifall till lagutskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne afslutad; och efter af herr talmanen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Efter föredragning, hvart för sig, af lagutskottets utlåtanden: n:o 64, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring i visst syfte af förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875, och

n:o 65, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om exekutiv försäljning af fastighet m. m., biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12.

Om förslag till ny legostadga. Skedde föredragning af lagutskottets utlåtanden n:o 66, i anledning af väckt motion om förslag till ny legostadga.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren, af herrar *O. Persson* i Rinkaby och *N. Svensson* i Olseröd afgifna motion, n:o 96, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr Svensson i Olseröd, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu anförde: Herr grefve och talman, mine herrar! Då utskottet hemställt om afslag å den nu föreliggande motionen, så kan det icke löna sig att spilla många ord på densamma. Men jag skall dock be att få framhålla ett par af de synpunkter, som icke i motionen framhållas, för att i någon mån bevisa, att frågan är af den vikt, att den bort af lagutskottet tillstyrkas.

I 48 § af tjenstehjonsstadgan föreskrives, att en tjenare, som befinner sig i tjenst hos en hemmansegare, hvilken skiljes från sin egendom och därför ej vidare behöfver tjenstehjonet, kan blifva tvungen att taga tjenst hos den tillträdande och tjena hos honom, oaktadt aldrig något tjensteaftal med honom blifvit träffadt. Jag tycker, att ett sådant förhållande skulle väga ganska tungt för den, som vill en ändring i denna tjenstehjonsstadga. Vidare hade man föreställt sig, att de nu brukliga orlofssedlarna borde kunna bortskaffas, och att man skulle låta tjenaren begagna sig af s. k. tjensteböcker, deri orlofssedeln kunde införas. Något sådant hafva vi dock icke vidrört i vår motion, och därför har jag velat omnämna det.

Nu säger visserligen utskottet, att det tror, att det patriarkaliska förhållandet mellan husbönder och tjenare blefve mindre, om legostadgan skulle helt och hållet omändras, om den skulle undergå en ny redigering. Jag kan icke förstå, att det patriarkaliska förhållandet skulle kunna minskas derigenom, att tjenaren icke, såsom nu är förhållandet, blefve tvungen att taga tjenst hos en, som han aldrig träffat aftal med. Jag skall, som jag sagt, icke spilla många ord på denna fråga, ty jag vet på förhand, huru det går. Frågan kommer att falla denna gång. Den har fallit så många gånger förut, så att den är van vid att göra den turen. Men det oaktadt skall jag be att få yrka bifall till motionen till den kraft och verkan det kan hafva.

Herr Petersson i Brystorp yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Denna fråga är icke ny. Den har förelegat riksdag efter riksdag, men alltid blifvit afslagen. Jag vill icke förneka, att tjenstehjonsstadgan är något föråldrad och att hon i de flesta fall icke efterlefves. Men detta är icke egentligen tjenstehjonsstadgans fel, utan deras fel, som öfverträda hennes föreskrifter. Jag tror dock, att numera det icke är skäl att så mycket fästa sig vid denna tjenstehjonsstadga. Ty om jag icke vill begagna den, så kan jag göra skriftligt aftal med min tjenare; det tror jag blir det rätta sättet. Och med denna stadga tror jag det kommer att gå, som det gått med stadgan om byfogdar: den kommer att falla af sig sjelf, och det är bäst att lemna den åt glömskan.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Rinkaby: Herr talman! Mine herrar! Jag och min kamrat på denna bänk hafva framkommit med denna motion, men det synes af lagutskottets utlåtande, att vi icke hafva att vänta något intresse för densamma, ehuru allmänna uppfattningen bland folket är, att tjenstehjonsstadgan behöfver omarbetas.

Den ärade utskottsledamoten yttrade, att det icke var tjenstehjonsstadgans fel, utan att man kunde göra skriftliga aftal med tjenare, men jag ber att få erinra, att nämnda stadga föreskrifver, att om någon städjer tjenstehjon annorlunda, än i stadgan är föreskrifvet, så »vare städsel ogild och böte husbonde 6 Rrd. och 32 skilling och tjenstehjon, jemte städjepeningen, 3 Rdr. 16 skilling». Jag tror, att, om dessa böter blifvit uttagna för alla begångna förseelser, det skulle kunna hafva därför upprättats ett helt departement för tjensteärenden.

Nu säger visserligen lagutskottet, att det icke vill borttaga den ännu qvarlevande återstoden af det patriarkaliska förhållandet mellan husbonde och tjenstehjon. Ja, mine herrar, hvad är det för patriarkaliskt förhållande, som råder dem emellan? Enligt hvad man vet, betalas städjan för helår såväl på landet som i städerna, med undantag af Stockholms stad, hvarest städjan enligt medgifvande får betalas halfårsvis, men dessutom vet man, att detta senare städjesätt praktiseras lika mycket på landet och i landsorternas städer samt att städjan i sistnämnda städer till och med erlägges månadsvis. Man vet derjemte, att under skördetiden en mängd löst arbetsfolk strömmar ned till landet och tager städja för sommaren, men om vintern hafva de intet att göra och kunna då ej taga städsel igen.

Såsom ett bevis på ett sådant patriarkaliskt förhållande, hvarom utskottet talar, har jag här i min hand ett utklipp ur en tidning, hvori berättas, att en dräng från Östergötland tagit tjenst för halfår och att, när han gått ur tjensten, husbonden behagade hemta honom tillbaka. Såväl häradsrätt som hofrätt dömde dock till förman för drängen, men detta är dock i alla fall ett bevis på huru patriarkerna kunna uppfatta tjenstehjonsstadgan. Jag vill icke förneka,

*Om förslag till
ny legostadga.
(Forts.)*

Om förslag till ny legostadga. att Riksdagens ledamöter äro patriarker i detta hänseende, men då jag vet, att här endast blir fråga om att höra den ena parten, så skulle jag, såsom motionär, gerna vilja taga den andra partens parti, om jag icke vore fullt öfvertygad om, att Andra Kammaren skall behandla denna fråga, som om den andra parten äfven vore närvarande.

(Forts.)

Ett annat förhållande har jag äfven varit vittne till, nemligen att en piga gjort sig skyldig till en förseelse under tjensten. Husbonden förlät henne då, men när hon lemnade tjensten vid Michaëli, behagade husbonden göra afdrag på hennes lön, hvilken hon icke hade rätt att uppbära förr än vid tjenstårets slut.

Nu vet man, att sådana förseelser kunna verka så, att skada derigenom uppstår, och man vet äfven, att tjenstehjonsstadgan föreskrifver, att tjenare skall lemna ifrån sig i oskadadt skick de saker, han haft om hand, ty eljest har husbonden rätt att göra afdrag på lönen. Om nu en tjenare är af den fulla öfvertygelsen, att en förseelse blifvit förlåten, och husbonden är nog nedrig, då tjenstetiden är slut, göra afdrag på tjenarens lön, så kan jag icke räkna detta till ett patriarkaliskt förhållande mellan tjenare och husbonde.

Det finnes således många förhållanden, som tala för att en revision af denna gamla stadga bör företagas.

Det lär icke kunna tänkas, att det kan vara möjligt, att en tjenare, som blifvit antagen i tjenst den 24 oktober, verkligen skall kunna vara utan något slags aflöning under ett helt år; han har nemligen icke rätt att under det löpande tjensteåret uppbära ett enda öre, och deraf följer, att tjenaren kommer på den idéen att taga kläder och allt, som han behöfver, på kredit, och det har till och med gått så långt, att man hört talas om att drängar accepterat vxelar hos handlande för kläder, till följd af att de icke få någon betalning af husbonden förrän vid Michaëli.

Jag tror icke, att detta uppmuntrar till att bibehålla en lag, som kan understödja ett sådant missförhållande, och jag är öfvertygad om att det patriarkaliska förhållande mellan husbonde och tjenare, hvarom utskottet talar, endast i enstaka fall är rådande; der ett godt förhållande är rådande, beror det icke på tjenstehjonsstadgan.

Jag yrkar bifall till föreliggande motion.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit hvartdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 191, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga

utskotts utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

Efter det herr talmannen låtit uppläsa jemväl Första Kammarens tillfälliga utskotts i ämnet gjorda och af Första Kammaren biträdda hemställan, anförde

Herr friherre Bonde: Herr grefve och talman, mine herrar! Då Första Kammarens beslut endast högst obetydligt skiljer sig från det förut af Andra Kammaren fattade beslutet, och då man kan äfventyra, att frågan faller, om Andra Kammaren envist fasthåller vid det beslut, som den förut fattat, får jag hemställa, att kammaren nu, utan att remittera frågan till utskottet och med frånträdande af sitt förut fattade beslut, måtte biträda Första Kammarens beslut.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt, att, med frånträdande af sitt förut fattade beslut, biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för införande af elektrisk belysning vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori;

statsutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående upplåtelse till skjutfält af en del af kronoparken Götaström i Tofteryds socken, Östbo härad och Jönköpings län;

statsutskottets utlåtande n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett extra anslag för år 1897 till gymnastiska centralinstitutet;

statsutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Kristinehamns hospital för Vermlands läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke;

statsutskottets utlåtande n:o 54, i anledning af väckt motion om åtgärder för vissa förändringar inom riksdagshuset;

statsutskottets utlåtande n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af viss del af Mariestad i följd af den staden år 1895 öfvergångna brand;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:t proposition angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, som till enskild undervisningsanstalt överlemnadt sinnesslött döfstumt barn;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af tillfälle för fiskeribefolkningen i Göteborgs och Bohus län att förvärfva eganderätt till de tomter, hvarå dess bostäder äro uppförda m. m.;

bevillningsutskottets betänkande n:o 25, angående hvitbetssocker-tillverkningsafgiften;

bevillningsutskottets betänkande n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften;

bankoutskottets utlåtande n:o 11, med anledning af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens mindre afdelningskontor;

bankoutskottets memorial n:o 12, angående fastställande af aflöningsstat för riksbankens afdelningskontor i Umeå;

bankoutskottets memorial n:o 13, angående höjning i anslaget till extra biträde m. m. vid afdelningskontoret i Falun;

lagutskottets utlåtande n:o 67, i anledning af väckt motion om ändringar i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket;

lagutskottets utlåtande n:o 68, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873;

lagutskottets åtlåtande n:o 69, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 11 i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

lagutskottets utlåtande n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af § 17 mom. 1 värnpliktslagen.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om meddelande af föreskrifter dels till förhindrande af barns och minderåriges användande vid offentliga föreläsningar och dels till inskränkande af barns och minderåriges användande vid offentliga teaterföreläsningar;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21, angående herr P. Waldenströms motion i fråga om alkoholismens betraktande såsom en sjukdom m. m.;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22, i anledning af fyra motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,22 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
